

מזאנים

טבוטון לספרות, לכות ולדברי אמות

יוצא על ידי
אגודת הסופרים העבר
בארץ-ישראל

ה ת ו כ ן

- א. לזכרו של ש. משרנוביץ ד. א. פרידמן
- ב. היסודות הרמתיים בספרותנו ש. משרנוביץ
- ג. לצלו של הרצל אורי צבי גרינברג
- ד. שירים מ. טמקין
- ה. בשלני הצפון. ספור (המשך) יוסף טבצ'ניק
- ו. המשורר האחרון של הקבלה הלוריאנית (סוף)
- ז. אשר עם לבבי (שיחה לקרובים ורחוקים) יעקב רבינוביץ
- ח. בעולם הספרות. האמנות והתרבות
- ט. ספרים שנתקבלו במערכת
- י. פיליטון: במעגל ט. ה. ב.

גליון

יא
(סא)

תל-אביב
כ"א תמוז
תר"צ

<p>מחיר המודעות</p> <p>עמוד שלם - 5 לא"י; חצי עמוד - 2.750 לא"י; רבע עמוד - 1.500 לא"י; 1/6 עמוד - 800 מ"י; 1/16 עמוד - 500 מ"י.</p> <p>למודעות קבועות - הנחה מהמחירים הנ"ל לפי ההסכם עם ההנהלה.</p> <p>המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות וסגנוןן</p>	<p>מחיר החתימה</p> <p>בארץ-ישראל: לשנה 1 לא"י; לחצי שנה 500 מ"י</p> <p>בחוץ-לארץ: לשנה 6 דולרים; לחצי שנה 3 דולרים</p> <p>מחיר גליון בודד בארץ-ישראל 20 מ"י; בח"ל 12 סנט</p>
---	---

Tel-Aviv
July 17
1930

הכתובת: מאזנים, ת. ד. 50, תל-אביב, ארץ-ישראל
MOZNAIYM, P. O. B. 50, TEL-AVIV, Palestine
לשטרות: MOZNAIYM YAVNEHST. TEL-AVIV
בית המערכת: ת"א רח' יבנה 19; ההנהלה: רח' יהודה הלוי 37

עישון בריא רק בסיגריות **מספרו**
יסמין 20 סיגריות ב־30 מא"י
 התוצרת האחרונה והחדשה
תעשנו ותוכחו

בנה הפועלים בע"מ
 תל-אביב

 הון המניות הרשום: 100000 לא"י

 מנהל עסקי בנה לכל ענפיהם
 תל-אביב, ת. ד. 27 מספר טלפון 328.

כתבתי בימי שהותי בחו"ל:
Feldmann, bei Spinner
München, Leopoldstr. 48
Germany
 י. רדלר-פלדמן

סוכנות „מאזנים" בתפוצות

ליטה
 תרבות ("עזרה")
 Lukslo g-ve 8
 קובנה

פולניה
 "ע ב ר"
 Flomackie 6/s
 ורשה

ארצות הברית
 "מוריה"
 46, Cannal str.
 ניו-יורק.

אפריקה הדרומית
 ל. רובינזן
 37 Simmonds str.
 יוהניסבורג

קנדה
 Hyman's Book & Art Shop
 412 Spadina av.
 טורונטו

רומניה
 "פרקים"
 Antini 54
 בוקרשט

אנגליה
 מ. אפתיקר
 42 Beaumont Square Mile
 לונדון Edn, E. 1.

גרמניה
 בי-מס ראובן מט
 Kantstr. 46
 ברלין-שרלוטנבורג

ארננטינה
 י. ל. גורליק
 Del-Buen Orden
 1014 U. T|60 Caballito 3546
 בואנוס-איירס

מְיָאָנִים

שבועון לספרות, לנפשות ולדברי אמות

יוצא על-ידי
אגודת הסופרים העברים בארץ-ישראל

העורך: ר' בנימין

חבר המערכת: י. ליכטנבוים

גליון י"א (ס"א)

ירושלים – תל-אביב, כ"א בתמוז, תר"ץ

שנה שניה

לזכרו של ש. טשרנוביץ

הוא היה גם כאדם וגם כסופר – נפש טובה. הוא היה תמיד ספרותנו ותנועתנו הלאומית. גופו ורוחו אינם כבר אתנו, אבל בת צחוקו הטובה פוקדת אותי יום יום בעברי על אחד מני חלונות הראווה הרבים שבאחד הרחובות של עירנו החמודה. הוא איננו, אבל חיוכו הטוב והמיטיב נשאר. אמנם – ערטילאי ומיותם. הן גם בשכנו כבוד בין קמטי הפנים המלאים של האיש גבה הקומה ונמוך הקול נראה היה חיוך זה כמבקש תמיד סליחה על טובו, כאילו על איזה מום, או על איזה הרגל רע.

כי במשפחה זועפת זו של הספרות העברית החדשה שבימינו הלא כמעט לחרפה יחשב להיות טוב לב. פני ספרותנו לא היו אף פעם כה זועמים כמו בימינו. השנאה לזולת נעשתה ללחם חוקם של רובם מצעירי-המשפחה. הנמצאים עוד בגיל הרגיל עליפי רוב לאהוב. כל לשון הוחדה וכל עט מרוטה, ועין יפה גנאי היא לבעליה.

אחד המעטים והבודדים, שלא סעדו את לבם ולא כבדו את חבריהם אף פעם במרורים ובלענה, שלא חשבו אף פעם את גרעיני הרעל וההרס. אף בתרמילי היופי, לזרע צדק ותועלת. – אחד המעטים האלה היה ש. טשרנוביץ.

מי יתן ותאיר לנו בת-צחוקו הטובה לכל הפחות עד אשר יתפורו ענני הפרוד והאיבה המכסים את שמינו.

ד. א. פרידמן

כ"ב תמוז תרפ"ט – כ"ב תמוז תר"ץ

היסודות הדרמטיים בספרותנו*

מאת ש. טשרנוביץ

בגאות הספרות ואחרים מתמנים תחתיהם. דרכי ספרותנו, בכל חפשיה ונסיונותיה, הולכות לפנים ואף פעם לא לאחור.

אנו חיים בהווה: בשמש, בירח ובאחד עשר כוכבים, כוכבי הלואי של ספרותנו הצעירה, – או הזקנה – מי יודע? מי יזכור את העבר, את הבראשית של ספרותנו החדשה, ששנותיה רק מאה וארבעים, החל מתקופת ה"מאספים"? מי ילך לאורם של נפתלי הרץ ווייזל, יצחק ארט, מרדכי אהרן גינצבורג, אד"ם הכהן, שד"ל, ק. שפירא, דוליציקי, מאנה? והרי גם אליה אמרו ללכנו דבר, גם האסכולה הגרמנית, הגליציאית, הליטאית, רוסיה הדרומית – הורו לנו נתיבות. פסחנו על כל התקופה הזאת וחדרנו אל התקופה הספרדית הרחוקה מעל לראשי הסופרים בתקופה הקרובה והפלינו את הספרדיות לטובה, אבל מה עשינו לאלה? למה מהרנו להביאם לקבר ישראל ועדיין טעמם לא פג ודפקם עוד נשמע.

* * *

האם היו הראשונים באמת דלי כשרון כאלה עד שבין לילה עלו למלוכה וכן לילה ירדו?

קשה כמובן כיום לבוא ולהציב ציונים לסופרי הדור שעבר. דור דור ומושגיו, דור דור והבנתו, אמנם ברור הדבר, כי בספרות מתחילה כספרותנו, אי אפשר היה, בלי מדרגת התפתחות ידועה, לחכות להופעת ספרותיות כספרות העולמית. אין לנו באותו העבר לא שילרים, לא גיטה, לא טולסטוי ולא פושקין, לא שכספירים וביירונים, או פלוברדים ומופסנים. אבל אין לשלול מאת הראשונים את כשרון הספור ואת יכולת הבניה של הרומן והספור. ואילו היה אפשר להגדיר את המושג הנכון של הספרות היפה הזאת, היינו צריכים להגיד, שהיה לה יופי פנימי, רק לא יופי חיצוני. הראשונים ידעו גם ספרות אחרות של הזמן ההוא, גם אד"ם ומיכ"ל, גם פרץ סמולנסקין התחנכו על ברכי הספרות הגרמנית. האסכולה האיטלקית ידעה את הספרות

צעירה היא ספרותנו החדשה. רק פה ושם נוצצות שערות כסף במחלפותיה. בין ה"זקנים" ובין ה"צעירים" לא גבה עדיין הר ואינה עמוקה התהום, ובכל זאת דומה שזקנה קפצה עליה לפני זמנה.

אני פותח את ארון הספרים – ולבי עלי דוי. אבק מכסה את הכריכות. מה שהיה לנו, – אנשים המסתירים עדיין את שערות השיבה, – חלק מחיינו ומהרגשתנו; ספרים שהתחנכנו עליהם ושהיו בשבילנו מגדלי-אור בחיים ומורי דרך – חדלו להיות קניני ערך בשביל הדור הצעיר, אשר הבדל של עשרים שלשים שנה מפריד בינו ובינינו. עוד מאזינים לצלילים בודדים של מיכ"ל מתוך קטעי כריסטומטיות, אבל ה"כנור הנעים" שלו אינו אומר ללב הנוער כלום. פרץ בן משה סמולנסקין, נביא התחיה והכהן הגדול של הספרות, אשר בגלוי ובסתר בלענו את דבריו בצמאון, גם הוא תופס מקום רק בתולדות הספרות. מי יתאזר כיום גבורה לעבור על ארבעת חלקי "התועה בדרכי החיים", על "שמחת חנף", "קבורת חמור", "גאון ושבר"? מי יקרא בנשימה אחת את שתי הקצוות של ראובן אשר ברודס ומי יחד לגורלו של שמואל, גבורו של "הדת והחיים"? אפילו יהודה ליב גורדון יורד לאט לאט מהפרק ובת-שוע כאילו מדברת מעולם זר ורחוק. גם מנדלי מוכר ספרים, שרק לפני חמש עשרה שנה עוד המשיך את יצירותיו הנערצות, איננו מיבן לנוער. מתהלכים עוד בין החיים אולי י. ל. פרץ ושלום עליכם, אבל מי יודע עד מתי, עד אנה?

כמלאכיים הם סופרינו, מלאכים הנולדים, אומרים שירה ומתים. התקופות הספרותיות שלנו הן קצרות מאד. קבינטים מתחלפים בספרותנו כבצרפת המדינית. אין ממשלה תקיפה, ממושכת. בלי התקוממות מורידים אצלנו מעל הכסא את המושלים (* מאמר זה, מעוזנו של ש. טשרנוביץ, שמש פתיחה לשורה של הרצאות על היסודות הדרמטיים בספרות העברית, שהמנוח אמר להרצות לפני חברי "הבימה" בארץ. – המערכת.)

במעגל

ט

"איני מסיים עדיין..." כה סיים ש. טשרנוביץ את ההקדמה הקצרה לספרו "עם שחר" בשבט תרפ"ז. "איני מסיים עדיין. אני עומד, כמו כולנו, בלב המלחמה. אולי – בתחילתה". כזה היה הרגש שלו. הוא אמנם כנס בספר זה מאמרים ורשימות שכתב אותם בעשרות שנים, החל משנת הקונגרס הציוני הראשון, תרנ"ו, עד שנת תרפ"ז. הוא עשה זאת באשר ראה בעצמו "אחד מן המפרשים של הרגש הנעלם", זה שנעשה לו ולחבריו "עוג ההצלחה היחיד". אחד המפרשים... כי הוא היה כבר מן הדור השני או אולי השלישי לרעיון התחיה. הרעיון בקיוו הכלליים הובע כבר כבצורות שונות ובאופנים שונים מימי סמולנסקין עד אחד העם, ואולם גם המפרשים, גם אלה "העובדים בשדה העתונות העברית", מלאו תפקיד קשה ורבי-האחריות. לא די לרעיון בעצמו, לא די באבות הרעיון. הרעיון זקוק למפרשים, אבות הרעיון זקוקים לקהל מסבירים, לאלה המחברים מעדנות את הרעיון עם החיים. יש כמה רעיונות נשגבים שנשארים מרחפים באויר, מפני שלא מצאו את מפרשיהם. הרעיון הפשוט ביותר, אם חדש הוא, לא יבוא בקהל אם לא ימצא לו קהל מתווכים אשר לא ייעפו ולא יגעו להסבירו מאה פעמים ואחתי. המפרשים האלה הם הם מן כני הדור. ערכם עולה עם יכלתם הרוחנית לחדור לתוך כל קמטי

הרעיון, לחיות אתו ולהחיות אותו ולחדש ברוחו. טשרנוביץ חש כי היה מפרש לא גרוע. הוא רבק ברעיון בכל נפשו ולכן היה מפרש-אמת. ולכן יש ולפרקים העזנו לחלום ולקרוא שם לדברים שהיו גנוזים אך במחשבת ראשונים.

איזה גורל קשה שלט בספר "עם שחר". בשעה שנגמרה הדפסתו היה כותבו "נודד מארץ לארץ ומגבול לגבול", כדי לעשות "בע"פ נפשות ל"כוכב הנעלם". כאותה שעה עבר משבר על בית-הדפוס והספר נדון לגניזה מטעם בית-המשפט ביחד עם שאר מטלטלי בית הדפוס. וכך יצא שגם בהשתחררו מכבלי הגניזה נשאר מונח בקרן-זווית. הבקורת לא שעתה אליו וקהל הקוראים לא שמע עליו.

וחבל. טשרנוביץ תפס מקום-כבוד בשורת הפיליטוניסטים שלנו. הוא המשיך במדת-מה את החוט שגשור ע"י טביוב וירבי קרוב, ואף היתה בו נימה משלו. נימה זו נבעה מהבטה חודרת יותר אל החיים, מבטחון מוצק יותר כרכוש המולדת. הוא היה פחות חדי-ההלצה ויותר טוב הלב. הוא היה פילוסוף מן הלב. היתה בו רעננות וצעירות. הוא לא בכה ולא צחק כי אם חיך. הוא חי את תולדות עמו ואת דעת עמו. הוא לא היה בלטיסט אך הוא אהב את הספרות היפה. מתוך כל זה כתב לו את הפיליטון אשר לו, שאמנם לא היה חסיבה מיוחדת ומסוימת לגמרי בתכונותיה ומצריה, ויש אפילו

תנועה מאשר יצירותינו כיום. בכל זאת אפשר היה לחיות בחיי הגבורים של סופרי הדור הקודם, להתעצב בעצבותם, ולשמוח בשמחתם, הרבה יותר מאשר בפרקי-ציור נאים של שופמן, שאמנותם אינה מוטלת בספק. פה יש לכם הנאה אסתטית, ושם תורת חיים, מלחמה, התאבקות ומעשי עליה.

צורות החיים בתקופה היא לא נפגמו עדיין. אנו בני תקופת המעבר שברנו כבר אלילים רבים, הרסנו את אשיות החיים ואחרים לא הקימונו על משואותיהם. מהי היהדות שלנו כעת? מנדלי מוכר ספרים אמר פעם על לילינבלום, כי היה רוצה לראות עוד בורנו אפיקורסים כאלה, עכשו אין כבר אפיקורסים, יש רק "גוים" סתם, פורקי עול. האפיקורס של הזמן ההוא, המצויר בספרות ההשכלה, הרי היה באמת מאמין בלבו, ולא היה יכול להנתק מעל אמונותיו למרות ששכלו הגיד לו כי אין במה להאמין. ומלחמת נפש זו, כשהיא מתוארת בידי אמן, נותנת מקום ליצירה, להתאבקות. במה גדול כוחם של הגבורים מסוגם של שבתי צבי, אוריאל אקוסטה, שפינוזה, שכל גדולי האמנים מתאמצים לתאר תכונתם? בהתאבקות ובמלחמה הפנימית שבנפשם. כאן יש מקום לדרמה או לטרגדיה. אבל באותן הנפשות הקלות, אשר כל קודש אין להן, אין מקום בדרמה, כי אם לציור פשוט שאינו מזעזע, נוגע ואינו נוגע עד הלב.

איני מרחיק לכת עד "מגדל עז" של לוצאטו, או אפילו עד יצחק ארטור. אני חושב בכלל, כי בנוגע לדרמטיות אמיתית אין עלינו לקחת דוגמה מתקופת ההשכלה הראשונה, שההגנמה והשארני, או הרעיון הנאצל וההתפלספות, תפסו בה מקום בראש. אבל אם נתחיל מתקופת סמולנסקין נוכח. כי סופרי הדור השאירו לנו ירושה גדולה של חומר דרמטי שאין דוגמתו. "קבורת חמור" היא אפיזודה שאינה אמנותית, אף-על-פי שהיא קטע מן המציאות. אבל "גמול ישרים" הוא חומר מצוין לדרמה. ממאורעותיו של יוסף היתום מעיר מדמנה ב"התועה בדרכי החיים" אפשר לארוג מסכת עשירה של חזיונות דרמטיים ממדרגה ראשונה. איני חושב את המחזות בצבועאל ליובביץ, שתוארו בכונה תחילה לשים ללעג את האדמו"ר מליובביץ, לחומר אמנותי. אבל אהבת יוסף ושפרה, המלחמה הפנימית בין הטוהר של לב הבת ובין הכתם אשר

האיטלקית והצרפתית, ולפרקים הרבתה יותר מדי לחקות את הספרויות הללו. אבל הצורה קלקלה אצלם את השורה. הם חשבו להסתגל בסגנון ובאופן הכתיבה אל מושגי הדור ההוא, דור השכלת הקופים, אשר הצורה הנושנה של סופרי דיומא וז'ורז' זאנד היתה חביבה עליהם. היתה זו התפלספות בלי קץ. הגבורים הרבו לדבר ולתוך פיהם שמו את כל הויכוחים אשר עליהם היו בני הזמן ההוא. אצל סמולנסקין אנו מוצאים מעין פעמון ורמון: פרק ספור ופרק מאמר, ואין אתם יודעים איפה מתחיל זה ואיפה גומר האחר. השפה היתה עניה במקום אחד ועשירה במקום אחר. לא היו מספיקים בטוים דקים למען הביע את הניואנסים העדינים בציורי הנוף, ומצד שני ניכר היה גבוב מליצות תנ"כיות, שבהן ראש הפסוק גרר אחריו את סופו.

זו היתה תורה מפוארה בכלי מכוער, מכוער ביחוד בשבילנו, בני הדור הזה. דור אשר לבש כבר מדים אירופיים. התודענו אל הקלסיקים האירופיים ובמקום החלון שפתחו אלה לאירופה – אנו מתחילים לקרוע חלונות אלינו הביתה. אנו עומדים בתוך אירופה בראשו וברגליו. נוצר אצלנו הציור הקצר, המופתי, המדויק והצורה הישנה התישנה. גם מדת דרישותינו גדלה. אילו היו לנו אז כשרונות כאלה שישנם לנו היום, כי אז היתה נחשבת ספרותנו זו לקלסית ביותר. עכשיו, כיון שהמודה הפריסאית כבר הגיעה לשניפישוק, חדלה להיות מודה. פריס עצמה דורשת יותר מזה.

* * *

אף על פי כן אין אנו יכולים לקחת אמת מדה אחרת מכפי שיש לנו היום. הצער של ארון הספרים המתמלא אבק לא יוכל בכל זאת לשנות את טעמנו. אותו סמולנסקין, שבמאמריו יצר תקופה שלמה, שהיה מורה ומדריך לדור, לא תוכלו כיום לקרוא את קובץ מאמריו אם לא תתאזרו עוז ולא תשנסו את מתניכם. זוהי עבודת פרך. אין אתם תופסים איך וכיצד יכול סופר להרשות לעצמו התפלספות בטלנית ומחוסרת צורה באופן כזה, עד כי הרעיונות טובעים במבול של דברים ואת התמצית לא תוכלו למצוא בלי עמל רב.

ובכל זאת אני אומר, כי מנקודת ראות התוכן היו סופרי הסופרים של הדור הקודם הרבה יותר דרמטיים, חיים ומלאי

שהוקמה ועל פרה שהמליטה. ובסך-הכל מתקבלת רשימה נאה, נעימה, רגשנית-ציורית, מלמדת-מחנכת: מן המשופר בפיליטון... ואם הוא אומר שם: "הרי כילדים אנחנו באמת, השמחים על כל מתנה שנותנת לנו הבריאה, שנותן לנו המרץ, על כל מה שאנו זורעים ונוטעים בדם ובויעה", הרי יש גם בשמחת-ילדים זו, בפרימיטיביות מעודנת זו, מן מתת-יה אשר למשורר הפיליטון, והאם תמוה הדבר, שהוא מסיים פיליטון אחר, "שתילים", בהבעת-צער כזו:

"למה גדלנו ככה ולמה קטנו ככה? למה לנו למרר את החיים, שהם כה נעימים וטובים? למה אנו נלחמים ומתאבקים, מחטטים ומנקרים, מורידים דמעות מהבוקר ועד הערב, וועמים ומתקוטטים? למה הם הספקות והסקפוקים? מדוע אין אנו לוקחים רט לרגע את ה"ברי" ותולים אותו קמיע על צווארנו? מדוא לא נהיה רגע כילדים?..."

יסעה הקורא אם יחשוב, שכל המאמרים והרשימות המכוננים בספר "עם שחר" הם מסוג זה. הוא שדבר על החיים שהם כה "נעימים וטובים" ראה את המטבע גם מן הצד השני. הוא ראה בכלל הרבה והביע את אשר דאח בשתי לשונות: ב"אידיש" דשנה ועשירה ובעברית טובה וגרעינית. הוא התבונן הרבה במצבו הטרגי של ישראל והוא עיין הרבה בתולדותיו ובספרותו העתיקה והחדשה. מכל זה מתקבלת מוגה טובה. אין לנו ספרים רבים כמו

שהטעה את העין השטחית לחשוב, שאין בו מן החדוש והחדש, אלא שבכל זאת היו בו מאלה. הוא הצניע את עצמו. לא לחנם היה אהוב הקוראים. אילו נקצבו מאמריו-רשימותיו לא בגמר התקופה של שלש עשרות שנים כי אם במשך כל שמיטה ושמיטה היה הרושם שלהם מתחזק בנשמת הקוראים. והנה היתה יד הגורל בספר בצאתו לאור אחרי שלשים שנה... אין רחמים לגורל!

בספר זה, המכיל רע"ב עמודים, בא החומר מחולק בשלשה מדורים בנכרי, עם שחר, הדור, רוב הדברים המכוננים פה הם מן המשופר באמנות קלה זו ששמה פיליטון. קח, למשל, את הרשימה "קברי אבות" במדור השני. במעלה הר הזיתים נגלו קברים עתיקים, מימי הבית השני, של שלומציון ברת לעזר ואלעזר בר שמעון. לכאורה מה יש בזה לשמש נושא לפיליטון? ואולם טשרנוביץ יודע את הסוד לערוך רשימה נעימה ממולאה כל מיני רגשות, כל מיני זכרונות, כל מיני מסקנות, הוא מסתכל בקשטי הארונות וביפי האותיות – ולבו הולם בקרבו. הוא שורר ברוחו חושים בינו ובין שוכני הארונות האלה. הוא נזכר במצבות על יד מהר"ל מפראג ואוהל הגר"א. הוא חוזר לעבר העתיק, לאותם הימים ש"עמד כאן השליח המיוחד של מלך אשור ודבר אל כל העם אשר על החומה", אך מקברי אבות הוא מוצא יחס ישר אל "בתי-החיים" והוא מדבר על "באר שנחפרה, על חשמל כי יהל, על שק קמח מתוצרת הארץ, על רפת

אומר ללבי כילי זקן ומטורף, אפילו בתור סמל עולמי אנושי? למה נרמה את עצמנו? אפילו "הדיבוק" מצא חן בעינינו, מפני שהחזירנו אל עולם שהוא שלנו, שהיה קרוב לנו, שכאביו היו כאביו. זהו עולם נשכח, אבל חביב, מפני שהוא שלנו. וכלום אין בפרץ אלא מה שניתן ב"אוהלי", הדברים החלשים והרפויים ביותר במובן האמנותי? כלום אין למצוא דוקא ב"מפי העם" דרמות או טרגדיות מעין "העינים המורדות", הטרגדיה של האשה, אשר בחיותה עם בעלה אינה נושאת אליו את עיניה, מפני שהיא רואה בחזון לבה את אהובה אשר שללו ממנה בחזקת יד?

אני מסכם:

הספרות החדשה היא מתה בשבילנו לא מפני שנשאבו מעינותיה, לא מפני שצורות החיים נתישנו. הלא מחיים אנו על הבמה עלילות גבורים, מחזות היסטוריים מימים קדמונים, נשכחים, והדברים עושים רושם יותר כביר. הרי גם "חלום יעקב" וגם "הגולם" וגם "שבתי צבי" לקוחים מנבכי העבר. בשביל המשחקים יותר חשוב להראות כגבורי העבר, להכנס כולם לתוך התקופה הרחוקה ולהראות את כוחם בפסיכולוגיה של הדורות הקדומים, מאשר לתת מחזות מההווה של היום. הספרות מתה רק מפני צורתה. היא מתה באותה הצורה הגרועה, הקליפה החיצונית, שבה נוצרה. ואילו היינו מצליחים לפשוט את העור הזה, להלבישה מחלצות, להפוך את ספורי החיים היהודיים מהדור שעבר לצורת חזיון דרמטי, – כי אז – אין ספק שהיינו מעשירים את הבמה העברית והיינו מוסיפים לה רב תוכן.

למה לנו לנוע על חיים אחרים, אם יש בספרותנו די חומר ספרותי אמנותי לכלכל במה עכרית במשך שנים ותקופות? וזוהי תעודת הסטודיה לפי דעתי: לארגן סביב הסטודיה חבורת סופרים, שתקח עליה את העבודה הזאת להוציא את הגרעינים הבריאים שבספרותנו מחוך הקליפה הגרועה ולהחזיר ולחדש את השכינה האמנותית השרויה על כמה וכמה מיצירותיהם של אבות הספרות החדשה.

במשפחתם – תגלית האם בדבר יוסף שהרעה לו, מותה, שגעון שפרה – כמה יש בהם מן הדרמטיות האמתית! נזכור את ה"דת והחיים", את שמואל הלוחם בעד התקונים בדת, את המלחמה הפנימית שבנפשו, בנפשו של ר' נחמן, שעמד תחת השפעתו, – כמה לילות נדודי שינה בלינו בצפותנו לסוף של הרומן הנפלא הזה, המלא עלילות, דברים נשגבים, מעין עלילות של אוריאל אקוסטה מעיר פלגית – הרי כזה היה בשבילנו שמואל.

ומה קל למצוא חומר דרמטי אמתי אצל מנדלי מוכר ספרים! אמנם ספוריו הם ציוריים ומתכוונים יותר לצייר מאשר לספר. ובכל זאת מה רב הוא החומר הדרוש לדרמטיזציה. אתם זוכרים בודאי את תמונת הקבצנים ב"דבוק", – אבל מי יערוך את הציור השטחי הזה לעומת חיי הצוענים היהודים, הקבצנים, בהנהלתו של "הממזר האדום" ימח שמו אצל מנדלי? שם נגלה עולם חדש, נעלם ונסתר, הראי העקום של העולם ההוא, אשר דאיתם והרגשתם אותו גם על בימת "הדבוק". ואהבת הגבנת ופישקה החגר, שני מקוללי הגורל, היכן תמצאו חומר דרמטי יותר ועשיר מוגן?

או נקח לדוגמה את "סטמפניו" של שלום עליכם, זה הגלגול השני של בעל הבית'ל מוילנה, אהבתו התמימה ונפילתו בפח בידי פרדיל בת הבאס של הלהקה. ואנו בחרנו משלום עליכם דוקא את ה"גט" או את "ששים ושש", כאילו כל שלום עליכם וגדלותו אינם כלולים אלא בשרז'ים פיליטוניים, שאין להם כל ערך אמנותי.

ועוד רבים, רבים מאלה יוצרי הספרות החדשה. הכל לקוח מתוך שפע אוצרות כמוסים של חיים ומלחמה, של התאבקות נצחית של הישן והחדש, של רגשות שלא נפגמו, כוכבים שלא דעכו.

ואנו, כדלפנים, שאינם יודעים להשתמש בירושה שנפלה להם, הולכים לנוע על חומר אירופי שנתישן, לוקחים כלים שאולים ומשתמשים בהם, חיים רחוקים מהיותנו, מהרגשותינו, ואומרים למלא בזה את החלל הריק ולתת בזה תוכן חדש לחיינו בארץ אבות. ישבתי בשעת הצגת "הרפגון" כאבל בין חתנים. מה

בירושלים. אחרי ההרצאה נתחתי אני את המצב. בביור אחרי בירור סתרת את כל הנחותיו ובאתי לירי מסקנות הפוכות לגמרי. בלבי חשבתי: האם לא יכאב לו בראותו שאני הורס את בנינו? ואולם לא מניה ולא מקצתיה, הוא קם והלל את מלאכת ההסכר שלי והודה לי בכמה מובנים, הוא נהנה מזה שהעמדתי על טעותו...

שוב: באה הצעה להתחדשות "הצפירה" ושנינו היינו מועמדים לעריכה. הוא דבר על לבי לקבל את ההצעה. אמרתי לו: היא מתאימה לך. אתה גם יודע פרק בעריכה וגם קלי-הכתיבה. אמר הוא: "אחד מאבות אבותי היה רב בישראל וקבל משכורת קטנה. נכנסה הרבנית אליו ואמרה לו: מדוע פלוני הרב מקבל משכורת גדולה? ענה הרב: הוא לא רק רב, הוא גם "צדיק". ענתה הרבנית: "גזלן" כלום אתה אינך צדיק?..."

... את ספרו "עם שחר" הקדיש לרעותו בחיים, לבילה" ולא פלל כי עוד מעט והיא תהיה רעותו במותו... את ההקדמה סיים: "איני מסיים עדיין. אני עומד, כמו כלנו, בלב המלחמה, אולי – בתחילתה". והוא לא פלל, כי הוא עומד לפני הסיים. אדם צעיר ורענן ומלא כח-החיים ורצון למלחמת-החיים היה בעיניו וגם בעיני ידידיו. ואף אני בעמדי אשתקד בכ' תמוז בצפת והרצייתי על הרצל לא פללתי כי כעבור יומים אעמוד בתל-אביב ואדבר בשם "אגודת הסופרים" על קברו של שמואל טשרנובין...

וכך הם החיים, וכך הוא המות. ר. ב.

הספר הזה. חוט של חן, של צניעות, של חיוך פנימי מתוח עליו. כבר הרשימה הראשונה "מולדת" מכניסה אותנו לתוך תוכו של הפרובלים הקשה שלנו: יחס ישראל למולדתו. פניני מחשבות והרגשות מפוזרות כלאחר-יד כמעט בכל רשימה ורשימה. הוא היה באמת מפרש ותיק של רעיון התחיה. הוא דבק גם בנושאי התחיה. נוגעת עד הלב הרשימה הזמיר ברחוב היהודים". ברשימתו על מנדלי מר"ס הוא מוסר שיחות רבות-ענין אתו. יחס עם ישראל לסופריו ולאמניו מעסיק אותו בלי הרף. ויש ערך גם לתיאוריו על רבי העסקנים. הספר מסתיים במאמרו הגדול "אחד העם באגרותיו".

טשרנובין הסופר היה אח ורע לטשרנובין העסקן, לטשרנובין שבעל-פה, – לטשרנובין האח והרע. הקו הבולט ביותר היה טוב-הלב. מכאן החיוך שלא פסק, ההומור השופע. הבטחון המתמיד בנצחון הרעיון. לא ססגר את עיניו מדאות את הפקוקים. הוא רק התגבר עליהם ע"י האור הפנימי שזרח לו ממעינות התקוה והבטחון.

ראיתי אותו בהזדמנויות שונות. הוא נעשה לעמוד הימני של הועד הלאומי וראיתי אותו שם בפעולותיו. לא תמיד הסכמנו זה לזה, אבל תמיד הביננו איש את רעהו. ראיתי אותו בפעולתו בתוך "אגודת הסופרים". לולא טשרנובין לא היתה אגודה ולא היה עתון לאגודה... וראיתי אותו גם בכמות אחרות, פעם הרצה כשעה על המצב המדיני בסניף "הפועל הצעיר"

לְצִלוֹ שֶׁל הָרֶצֶל

בכל הפנות הוא חסר לנו. הוא. כורה הזהב במעמקי חשכתנו ומנורת-המקדש בידו. בכל הפנות אצלנו אותה האשמורה הלילית, שבה אלהי ישראל שואג כארי על חורבננו ואין אנו שומעים את השאגה האלהית הזאת. הרגשת השעה שלנו היא של אותם היהודים הירושלמיים הקדומים בליל המצור – אבל: בשנוי טרגי. אז שמעו היהודים הנצורים לצעדי השומר הפוסע בכבודות על החומה ביינו ואמונו לדגל, אבל על החומה הירושלמית שלנו כעת אין אנו שומעים את צעדי השומר הגדול, אשר אליו כל העינים והלבבות נשואים בשאלה חדה מאד: שומר מה מלילה? כי הוא איננו.

חמיהה מסתורית היא: הן לא כתקופת בר כוכבא הרחוקה היא תקופת הרצל. החיים אתנו כיום עוד זוכרים את פניו הנעלים בזיום. יש עוצרים בכפ-ידם את כל טעם הלחיצה המאשרת של ידו היקרה; ושפון בלבם צליל מלותיו בישראל: בשורת מלכות בשביה. ואף על פי כן – כחפש את צלו של המורד המשיחי הראשון כלפי רומא אנו מחפשים גם את צלו של הרצל; של גוף מלכותי זה אשר עדיין לא קם לנו שני לו; נביא ומנהיג כמוהו. מי שעמד במגדל דוד בירושלים והפליא לומר: אילו השכיל השולטן, היה צריך לאסור אותי כאן – דוקא במגדל דוד! מנהיג ישראל שנולד ארי לאריות בשביה ולא לעדר נמשות... בנפש ארי כזאת; ברעמת געגועים קורנים מסביב לראשו, במקום כתר דוד; ובגוף נהדר כזה (טור מלכא), כפי שנתפס להצגה נצחית על-ידי צלמניה במעמד גשר הרינוס, שממנו נשקף אל הרינוס העברי, שמימי קדושים ממימי הרינוס, ששמו: הירדן –

שעת מבוכה לנו בישראל, כשעתו של שאול הנבוך. האין לעלות על גולל קברו המשיחי בוינא ולקרוא: עלה הרצל! כאשר קרא המלך הנבוך לצלו של שמואל?

הצל יעלה ויגיד לנו: אם יש תוחלת לציון; ומה היא הדרך למלכות, אשר אליה התפללו הדורות באש ובמים ואשר את מפתח הזהב לשעריה הגבוהים והסגורים הוא נשא עד מות.

תל-אביב

אורי צבי גרינברג

שִׁירִים

א

שִׁירַת אָדָם

כְּעַל סוֹס נִטְלָה עָלַי הַמְּשָׁאוֹת,
וְאֶשָּׂאם בְּאֶמְנָה עֲדֵי בּוֹאֵי הַנְּהָ:
הַשְּׂפִלְתִּי לְעֻלּוֹת הָרִים וְלָרֶדֶת בְּקַעֲוֹת,
וְלֹא בְּקִשְׁתִּי בְּרֶדֶךָ לִי תּוֹאֲנָה.

וְהִנֵּה הִבְאֵתְנִי אֵלַי הַמְּטָרָה,
אֶל אֶרֶץ עֵיפָה וְצִלְמוֹת...
וּמִפֶּתַח נֹרָא, קִסַּר אֶת בְּשָׂרִי,
אֶצְנַף וְאֶדָּךְ בְּכַנְלֵי הַכּוֹאֲבָת.

ב

שִׁירַת אָסִיר

הַמְּעַנָּה, הַצִּיבו לִי, הַמְּנַדָּה,
לְכָל יִקְרַב כָּל חַי אֵלַי,
הַפְּכָה לִי לְמַעֲוֹ וְלִמְצוֹנָה
בְּפָנַי מְזֻמּוֹת לְפִי הַקְּמוֹת עָלַי.

צְפָרִים סְחוּפּוֹת גִּיל מְשׁוּבָה
סוֹלְדוֹת בְּנִפְלֵן אֵלַי חוֹג מְאָרִי,
מְמוֹל לִי תְנִיד רֹאשׁ לְמֵאֶתֶר קִיר עֲצוּבָה,
כִּק מְצִיאוֹתָהּ, אֱלֹהִים, תְּתַדָּה עוֹד בְּשָׂרִי.

כְּעַל שֶׁעַר בֵּיתְךָ, אֵלַי חוֹר חֲלוּזִי,
אֶעֱמַד לִם בְּתַחֲנָה וְאוֹחִיל עַד בּוֹשׁ,
עַד יִתְחַמֵּץ לְפִי כִּי מְאָרִי יִגְזֹנִי!
הֲגַם אִמָּה, אֱלֹהִים, לִי תְנִיד רֹאשׁ?

מ. טמקין

בְּשִׁלְגֵי הַצִּפּוֹן

מאת יוסף טבצניק

V

בבקר הלכו לראות את הנעשה במוקשים. הם מצאו אותם, אם כי בגלל הפורגה שהתחוללה בלילה היו מכוסים ערמות שלג. מאובצת המוקשים, שהציגו וסקה ואביו, לכדו שלשה. מוקש אחד תפש ארנבות; ויתרם – שועלים. הם פשטו מיד את עורות החיות הנלכדות ושבו הביתה. בבית הניחו את העורות, אכלו ארוחת הבקר, לחם מיובש ובשר קרוש, וחזרו אל הצייד. היו לילות בהירים של תחילת החודש והאב עם וסקה החליטו לשוב הביתה במאוחר בערב. אותו יום ירו רק בסנאים. וסקה הקטן הרחיק ללכת מאביו, הוא ירה בשלושים סנאים, בעוד שהאב ירה רק בעשרים. מאוחר בנשף החליט וסקה לשוב הביתה. הכלב רץ לפניו והוא התנהל לאטו, בנשאו את שק העורות על כתפיו.

הערב היה קר ובהיר, הרקיע זרוע כוכבים ובאמצע האיר הסהר. וסקה הקטן צעד אחרי וסקה הגדול ולעתים היה נעלם בין העצים. מעל כל עץ ועץ נוצץ כוכב שהציץ בבת-צחוק מול וסקה. אהלם נמצא בצד צפון – ואליו שם וסקה פעמיו. ביער בערה אש, כאילו כל צמרות העצים התלקחו בבת אחת. האש הולכת וגדלה, מגתרת ממקום למקום, נפגשת בנחשולי אש חדשים והולכת הלך והתפשט לכל ארבע הרוחות. וסקה ראה לפניו בפאת צפון עמוד אש המתזו להבות שם מקור האש. משם תתפשט הדלקה רצי אור כארנבות אדומות, ירקות ולבנות, מרצדים בהרים ובחלל השמים כחיות השדה.

הנה נראה עמוד אש בפאתי המזרח והנה צף עמוד כזה במערב ואף שולי הדרום של הרקיע אחוזים להבות. הלבנה

מקל מחודד ובידו השניה – רובה. וסקה החזיק שני רובים ממולאים, מוכן ומזומן לירות בכל רגע. הצידים שסו את הכלבים להתנפל על המאורה. הכלבים התחילו לנבוך ולחטט בכפותיהם בשלג.

לכתחילה היה הדוב שותק כאילו אין הדבר נוגע לו כלל. אך כעבור רגעים מועטים נשמעה נהימה. הכלבים נבחו ביתר עוז, אביו של וסקה תחב את מקלו בחור המאורה והתחיל להתגרות בדוב. הדוב נרתע מרובו והתחיל מגיח לאטו מתוך המאורה. הוציא את ראשו, ואביו של וסקה פגע בו במקל שבידו. הדוב יצא מהחור. אביו של וסקה קפץ הצדה ווסקה ירה בדוב. הכדור פגע בבטן. מרוב כאב התחיל הדוב לנהום מרה ויתיצב על כפותיו האחוריות ובכפותיו הקדומות התחיל לתפוש את וסקה הגדול שנצב לא רחוק ממנו. כדור שני שיצא מרובה של וסקה הגדול פלח את ראשו של הדוב והפילו ארצה. יתר הווגולים, שכבר היו נכונים לבוא לעזרה, נתאספו ועמדו מסביב לדוב. וסקה הגדול פנה אל הדוב בדברים האלה:

– אל תכעס עלי, סבא! (הווגולים קוראים לדוב בשם סבא, בהיותם יראים להכעיסו. הם מאמינים שהדוב שומע ורואה הכל גם אחרי מותו) – לא אני הרגתיך, אלא רובי!
אחרי כן ישב על נבלת הדוב ופתח ואמר: תן לי, סבא.

את לבך!

בקומו, דטשו את בטן הדוב. הוציאו את קרביו וקברו אותם עמוק עמוק בשלג, כדי שלא יאכלום הכלבים, כי הדוב היה קדושה היא לווגולים. פשטו את העור וכל אחד הפטיר בשפתיו:

– הנני מקלף את הקליפה!

את הבשר הביאו לאוהל הצידים ותלוהו על התקרה. הבשר ישאר תלוי שם, עד שיחזרו מהציד אל היורטות. ישבו הצידים זמן מה באוהל, עשנו מקטרות ושוחחו ובצאתם הגיפו את הדלת יפה יפה, כדי ששום חיה לא תגע בבשר.

VII

הציד נמשך שלשה חדשים. צידים אחדים כבר התחילו חוזרים אל היורטות אחד אחד או קבוצות קבוצות. כשנקרו להם צבאים ביער תפשו אותם בארקניב¹ ורתמום לנרשות. גם וסקה הקטן עם אביו החליטו לחזור הביתה. שניהם הרגו כאלף סנאים, חוץ משועלים וחיות אחרות. הצליחו יותר מכל הצידים. הכירו את צבאיהם על פי סימני החתך באזניהם, רתמו אותם לנרשות ולקחו אתם את בשר הדוב מאוהל הצידים. ואחרי נסיעה, שארכה לילה ויום, עת נטרפה השמש בפי הערב הקרב ובקצה הדרומי-מערבי של השמים נצתה שלהבת אש, התיצבו צבאים דתומים בנרשות לפני הציום. הכלבים נבחו בצלה. יצאו בפנים מאירות משמחה אמו ואחותו של וסקה הקטן. ברכו לשלום את הבאים. הגברים הטעינו על שכמם שקי עורות והסירו מהנרטה את בשר הדוב, ובעוד שעה קלה הוגש התבשיל עם מים רותחים, וכל המשפחה התישבה על הרצפה והסעודה התחילה. אכלו הגברים וספרו את קורות הציד והנשים הטו אוזן כאפרכסת, כשפניהן קורנות מנחת. ביחוד שבעה נחת אמו של וסקה בשעה שבנה ספר על הצלחתו. וסקה הקטן התעלה בעיני כולם. אף הוא התגאה בסתר נפשו, הרגיש כי ציר הוא ככל הצידים הגדולים, כאביו וחבריו. אחרי הסעודה שכבו הצידים לישון. ישנו לילה ומחצית-יום. אכן הם הרגישו את עצמם יפה בצ'ום אחרי תקופת נדודים ארוכה ביער, ושנתם ערבה עליהם ללא דאגות על מסעי ציד ותכסיסי ציד.

(סוף יבוא)

¹ אורקן – מין מוקש.

מטיילת לה לאט על פני הרקיע מתוך הגת. וקרני האור של הלהבה רוקדות לפניו ומנתרות כחיות פראקטנות המשחקות עם אמן. הקרניים מתלכדות יחדיו, משתזרות בדמות כתר. כל היער מואר חגיגית. לוסקה נדמה כי עוד מעט יראה טורם, ראש האלילים של הווגולים, מתחת לכתר יסתכל בפניו. והוא וסקה ישתחוה לו ויודה על הצלחתו בציד. אחוז חזיונות לא הרגיש וסקה שהוא כבר הגיע לאוהל, ואולם נביחות הכלבים העירוהו מחזיונותיו.

האב כבר הספיק להכין בשר מבושל של ארנבות וסנאים. בראותו שהבן הביא עשרה סנאים יותר ממנו, הסמיקו פניו. אחרי האוכל, כשהאב ובנו כבר היו עטופים בעורות, שוחחו הרבה על היום החולף ועל מאורעות הציד. דרך אגב ספר האב לוסקה שביום נפגש עם שני ווגולים שמצאו מאורת דב והם מציעים לו ולעוד ווגולים אחדים להתאסף באוהליהם, לא רחוק מכאן, ללכת משם לצוד את הדוב. האב הבטיח לקחת אתו גם את הבן. וסקה הקטן שמח מאד לבשרה, הנה מעריכהו האב כציד אמתי, מאמין בו ולוקח אותו לציד. הוא הצטחק לנפשו באפלה. השתיקק שהעת תחלוף מהרה ויגיע זמן הציד. חשב איך להתנהג בשעת הציד, איך להראות לכולם את רוב זריזותו, ואפשר שהוא הראשון יפגע בדוב.

מחשבות אלו הדריכו את מנוחת וסקה והניסו שנה מעיניו כל אותו הלילה.

VI

למחרת, עם הנץ החמה, חלץ את עצמו האב מתוך העורות שכסו את גופו והעיד את בנו. לקחו אתם את כל כלי הציד הנחוצים ושמו פעמיהם לדרך המובילה אל אוהל היער. הכלבים רצו לפניהם. וסקה הקטן התעמק במחשבות. ידע מה רבה חשיבות הדוב לגבי שאר החיות. הדוב הוא בן טורם, ואביו השליכהו משמים ארצה בעוון יהירותו. זמן רב רבץ הדוב על הארץ, מרותק למקומו לבלי נוע ועורו נתכסה עשב. רק אחרי התחננו לפני אביו להשאירו בחיים שחררהו הלה והעניק לו בגד חם שהפך שער. וסקה שמע שהדוב עצמו הנהו ציד מסוכן וזהירות מיוחדת דרושה לו לאיש היוצא עליו לציד.

האב לא דבר אתו על הציד ולא כלום, הבין שהבן עצמו שקוע עתה בהרהורים על ציד הדוב ויודע את המצב אל נכון. כלבים זרים אחרים רצו לקראתם והתחילו לשחק בכלביהם. אוהל הצידים כבר רמו להם מקרוב וכתוכו נשמעו קולות שיחה בווגולית. כל הצידים התכנסו כבר באוהל, שוחחו ועשנו מחורקה במקטרת. מרוב עשן קשה היה להבחין פני אדם. אחרי ברכות השלום הנהוגות התישבו על הרצפה, אכלו בצוותא, שתו תה וטכסו עצות כיצד להשתער על החיה. החליטו, שוסקה הגדול עם בנו יתיצבו ליד פתח המאורה והצידים יסובו אותה מכל העברים. אחדים התנגדו לתכנית זו: יותר מדי סומכים על וסקה הקטן. אז הכריז אביו של וסקה, כי הוא ערב בעד בנו. היה בדעתו לספר על הצלחות בנו וכשרונותיו, אך לא רצה לעשות זאת בפניו. וסקה נכון היה לקפוץ מרוב שמחה. אכן לא דבר קטן הוא לצאת לציד על דוב.

אחד אחד יצאו הצידים מהאוהל. הם היו ששה במספר. מאורת הדוב נמצאה כמהלך שתי שעות משם. הם התנהלו לאט עם רוביהם, כדי שלא להפחיד את הדוב. נתקרבו למאורה. הכלבים התרוצצו סחור סחור, כשהם מדיחים בשלג. מרוב שמחה קצרה נשימתו של וסקה הקטן. נגשו אל המאורה וכל אחד התיצב על מקומו. וסקה ואביו נצבו ליד פתח המאורה. האב אחז ביד אחת

המשורר האחרון של הקבלה הלוריאנית

מאת ד"ר ש. ברנשטיין

(סוף)

בסדר התפלות. שכל זה היה נהוג עוד בימי חייו של המשורר הפייטן יוצא מהציון „נר"ו, שהמגיה מוסיף לשמו. יש גם לחשוב שאוסף השירים לא סודר בידי המחבר וספק הוא אם גם השם „שושנת המלך" ניתן לאוסף על ידיו. אפשר לשער, שכל זה נעשה על ידי המגיה שהיה מסור לרבו, והוא טרח ויגע ואסף את כל השירים והפיוטים שהיו נפוצים בכמה ספרים, כדי לשמח את לב הקוראים ולהביא שי למורה. שהמחבר כתב עוד שירים ופיוטים מלבד אלה שנכנסו להקונטרס יוצא, שבספרו „שמן זית וך" שיצא לאור אחרי צאת הקונטרס נמצאים עוד שירים אחדים ממנו. זמן חבורם של שיריו מקיף כנראה זמן של כמה שנים ובמרוצת השנים האלה הספיק לקנות לו יד ושם בקהלות הקודש ולהעמיד דור של תלמידים נאמנים. במדרש ובמצעשה היה הוא יוצר ולוחם על שלטונה הרוחני ותחיתה של הקבלה הלוריאנית.

הקו היסודי שבפיוטי מולכו היא השאיפה לרסטברציה רוחנית. לשיבה לימי גדולתה של הסביבה הלוריאנית ולעורר „אהבת קדומים". יש בשיריו ובפזמוניו מדה מרובה מן החקוי של שירי ר' ישראל נג'ארה, המשורר שהננין בפיוטיו את לבו של רבו האר"י, שהכריז „ששירותא חשיבות בשמים". אותו המוטיב של האהבה בין הקדוש-ברוך-הוא וכנסת-ישראל ואותם הגעגועים והבעת התוחלת הממושכה לגאולת ציון וירושלים. יש כמובן הבדל גדול בין שירתו של נג'ארה ופיוטיו של מולכו, אבל הניצוץ הפנימי המתגלה בהם אחד הוא. שניהם ינקו ממקור אחד, ממקור הקבלה. האחד שר על פתיחת התקופה והשני כאילו נגזר דינו לשיר על החתימה. אם את ר' ישראל נג'ארה אפשר לציין כשופרה הראשון של הקבלה הלוריאנית אזי יש לציין את רבי שלמה מולכו מאיזמיר כמשוררה האחרון.

שירים וחרוזים אחדים יתנו לנו מושג מהלך-נפשו ורגשיו לבבן של המשורר הנשכח:

(בראש, החרוזים של כל שיר שם המחבר שלמה).

א

שוכי בתולה שוכי אל גוה	קראשך פי נפשי תאוה.
למה תעמד ינתי בתנו	הפלע הרחק בפתחני
מראש תראני מה אשנה	לך עתה הפעם אלנה.
הוד וקדר עליך אשנה	עד אור הבקר דודים ננה.

ב

שש אנכי על אמרתך	טוב לי תזרת פיה
לרית ששגך	שמן תזרק ששך
לתנות בגועם אור פניה	נפשי אניתך
פי מקור חיים עמך	נראה אור באורךך
מה אהבתי תורתך	מוצא שפתותיך
יפרשת בגפיה	פי טובים דודיך.
האירה פניה	אגילה בישועתך
ענני באמת ישעך	פי לא עזבת דרך שיעך.

רבי שלמה מולכו לא היה פייטן מקרי, ששר לרגל איוו הזדמנות – הפיוט היה אצלו ליסוד פעולתו ודרך-חייו. התפלות, הצירופים והפרצופים וכל הניצוצות הקדושים הנלוים בהם עברו בעולם מחשבתו דרך כור השירה והפיוט. והוא נתן להם צורה ובטוי בפזמונים עממיים ובחרזי קודש. מחמשים השירים והפיוטים הקצרים והארוכים הנכללים בקונטרס שלו כמעט כולם כתובים בעברית חיה, צחה ויפה. עברית שכולה תנכית, ורק שלשה מהם כתובים בשפה הארמית. ששלטונה היה גדול בעולם הקבלה. עד כמה ששירים ופיוטים אלה נשארו בלתי ידועים לחוקרי ספרותנו אפשר לראות מן העובדה, שצונץ מיחס את הפיוט הארמי „שורש טמיד מטמורין" לרבי שלמה מולכו שנשרף במנטובה בשנה 1533. החוקר הגדול טעה. השיר הוא למולכו השני, ולא למולכו הראשון. יש גם האפשרות לשער את הסבה שהביאה את צונץ לרבי טעות זו. ב„ליטרטורגשיכטה" (דף 534) הוא כותב, שהפיוט נדפס בספר „חסד לאברהם" לרבי אברהם אזולאי (שהי לפני מולכו מאיזמיר בערך מאה וחמשים שנה), גם בזה טעה החוקר הנערץ. השיר נדפס לא בספר זה, כיאם בספר „חסד לאברהם" לרבי אברהם טוביינו, שעליו אומר גירונדי „מולכו (מאיזמיר) היה חברו". שיריו של הרב מולכו היו חביבים על הקהל וכמה סופרים, ביחוד אלה שהיו כותבים פירושים על התפלות, כמו טיביינו, היו מביאים בפתיחת ספריהם בחבה דברי פיוט למשורר המקובל מאיזמיר.

בנוגע לפעולתו הפיוטית של מולכו נמצא לנו בהיסח-הדעת מקור מענין ובלתי נראה מראש, המפיץ קצת אור על האיש והלך-רוחו. בעל המגיה של הספר „שמן משחת קודש" בדפיס הסלוניקאי, החותם בשם „אברהם מיראנדה", כנראה מעריך נלהב של המקובל והמשורר, עלה על לבו רעיון טוב לתת בפתיחת קונטרס השירים הנדפס בסוף הספר הקדמה קצרה, המגלה לפנינו כמה נקודות חשובות, וכה דבריו: „גם אלה משלי שלמה אשר שר לה'. ביום מעוז חדות ה'. בחגים ובמועדים מלבד שבתות ה'. הנה הנם דברי רצוי ותפלה זכה כחליות שלמה להתפלל אל ה'. על הגאולה ועל התמורה לעורר אהבת הקדמונים. אשרי אדם יחזיק במעוזם יעשה שלום וחפץ ה'. ויצביא מילתא ומהימן פישריה נאמן לה'. כ"ד נעירא דמן תלמידייא אשר דבר המלך שלמה נר"ו ודתו מגיה עמוס יום יום מתלאות הזמן והטרדות. אברהם מיראנדה". בנגוד ל„הבחור הוצר", שהיה נוטל לפעמים את הרשות לעצמו להערה אחת קטנה נמצא „בעל המגיה" במדרגה יותר מיוחסת, שהיתה מרשה לו לפעמים להוסיף נופך שלם משלו כדי „שלא יצא הניר חלק" או גם לתת איזה באור או איוו הקדמה קצרה לברור הענין. במנהג זה השתמש אברהם מיראנדה ומכותלי דבריו ניכרים דברי אמת ואהבה של התלמיד להרב.

מההקדמה הקצרה אנו למדים כמה עובדות חשובות. קודם כל נראה ברור, שרבי שלמה מולכו לא היה סתם פייטן, לא ידוע לרבים, אלא שיריו היו מושרים בבתי-כנסיות ובבתי-מדרשות בשבתות ובמועדים. מכונני-הערצה „המלך שלמה" יש לדון בוודאות ששמו כבר היה מפורסם בתור פייטן ומחבר שירי קודש בין המוני העם, ויש לשער, שבכמה בתי-כנסיות באיזמיר, סלוניקי, קושטא, ואולי גם בארץ-ישראל היו שיריו ופיוטיו נהוגים

ו
 וימינו תחבקני
 ופרוש כנפיו יקחני.
 מנשיקזת ישקני
 הפעם יזבלני.
 ארת חיים יוריני
 מים קרים ישקני.
 חלב חטים ישביעני
 מי מנוחות ירגני.

ז
 צח מזהר כזהר
 בן ישי חי.
 ברנה עורנו כאבו
 מכל החי.
 על הארץ עוף יעופף
 יצמוד חי.
 קול דודי זה בא הנה
 עוד יוסף חי.

ח
 עלי עשב כרכיבים
 בן נעול אחותי.
 על פי שגנים עדים
 פתחי לי אחותי.
 שם ענה חביון
 לפי דודי אחותי.
 עשרת מזנים
 באתי לגני אחותי.

ט
 אחותי כלה
 וירושלום תהלה.
 פרי עץ הדר
 יצמים צדקה ותהלה.
 אחרית הימים
 לשם ולתהלה.
 בית נתיבה נצבת
 על כל ברכה ותהלה.

שמאלו תחת ראשי
 לי שאהבה נפשי
 לי דבר צור קדושי
 עמה יאהבני אישי
 מנחם משיב נפשי
 על ציון הר קדושי
 הפעם ילנה אישי
 משמיע שלום משושי
 שלום יטה לי כנהר
 וכל חסדו מהר ימהר
 לגנו דודי בא יבא
 שבי וכל אשר בו
 מאלף בחרתי הסתופף
 לעתודיו ינאף
 הוא ימן מעדני
 את שלום פרעה יצנה
 שער בת רבים
 אגלת אהבים
 לכה נרה דודים
 מושיב יחידים
 משוש כל הר ציון
 עשה לי אפריון
 הנצו הרמונים
 ללקוט שושנים
 שיתי לבד למסלה
 בעיר שחברה לה
 לבשתי הוד וקדר
 בקדרש נאדר
 מלכות כל עולמים
 בראש מרומים
 המנביהי לשבת
 צהלי ורגי יושבת

ג
 אני אשר עזר וארגן לבקר חסדך
 מה רב טובך אשר צפנת ליראיך
 עוטה אור בשלמה כנשר יעיר קנז
 ירחף על גזוליו.
 שלח אורך ואמתך שמים מבין אמונתך
 והיבן בחסד פסא מכון שבתך
 דמינו אלהים חסדך בקרב היכלך
 כי עמך מקור חיים
 אל תמנע טוב מבועלי.
 מציון מכלל יופי אלהים הופיע ימין אדני רוממה
 יומם יצנה חסדו אל אשר יהנה שמה
 ישראל עושה תיל יוצאים ביד רמה
 ובחסדך תצמית אויבי פן יאמרו ירגנו רמה
 חרב גזקמת נקם הפקד עלינו.
 הפלא חסדך מושיע חוסים ממתקוממים אנשי חסדים
 ומידי פח מוקשים. עלינו מלך שום תשום
 עושה חסד למשיחו תפארת רום אנשים
 מאז קדש מפעליו.
 ד
 שרש ישי עומד לגם
 יקבץ ויהיו לגם
 לכו ונגלה ציון
 על כל הארץ עליון
 מלאה הארץ דעה
 גיא ינשא הר ונגעה
 הנה מלכה צדיק נושע
 בימים ההם תושע
 נדחי ישראל יכנס
 בחוצות ירושלים.
 עשה המלך אפריון
 תזככי ירושלים.
 ממעוני הישועה
 בנניה ירושלים.
 הוא גואל לשבוי פשע
 יהודה וירושלים.
 ה
 שמחי בת ציון ורגי
 שפתותיך כחוט שני
 לי מדרגה ערבה
 שמחי כי הנני בא
 מה יפו פעמך
 הסבי עיניך
 השמיעיני קול שיכרך
 רגי שמחי ונילי
 תבצלת שרוני
 אחותי באי לגני.
 ופית נעמת אהבה
 ואומר: הנני!
 הראיני את מראיך
 שהם הרהיבוני.
 עוד תצדי תפוך
 תפתי באי בצלי.

ההמונים לא הראו הבנה מרובה לסגנון הצח והנאצל של הלשון התניכית. תנאי-החיים הקשים והמשונים במדינות פולין וליטה, חיי הגלות בגיטו המחניק והשעבוד הרוחני המדכא, לא השאירו כל מקום לאטמוספירה כוו ולנימים כאלה ודרשו שפה אחרת ושירה אחרת לבטוי ולצורה. הקבלה הלוריאנית פסקה מהיות תנועת-עם והצטמצמה בקהלות-הקודש שבתוגרמה וארץ-ישראל שנשארו נאמנות לדגלה. רק פנה קטנה וצרה זו נשארה עדיין פתוחה לחולם מאיזמיר. "העולם הגדול" הקשיב לקול קריאתה ובשורתה של ה"חסידות" ובתוך רעש התנועה החדשה וההתעוררות, נשכח לגמרי שמו של רבי שלמה מולכו מאיזמיר וידד חיש מהרה לתהום הנשיה. בחתימת התקופה, שלתחיתה ולהתגברותה שאף לשוא, ירד מעל הבמה משוררה ולוחמה האחרון של הקבלה הלוריאנית.

מה שטרח רבי שלמה מולכו ללכת למקום דירתו של רבי שלמה אשכנזי מלבוב, בעל "מרכבת המשנה", שהתעכב זמן מועט באיזמיר, בדרכו לארץ הקדושה, כדי "להתודע לו" ולבקש ממנו, אגב אורחא, "הסכמה" לספרו, ואולי גם לשיריו, יסודו, כנראה, בזה, ששם עינו בעדת הקדושים והחסידים ש במזרח השני, האירופי, בקהלות פולין המהוללות. בבקור זה נתגלה הרצון הטמון בלב הפייטן לעשות את קפיצת הדרך הרוחנית ולמצוא שם מהלכים לדבריו ולפזמוניו. אם היו לו מחשבות כאלו בודאי נוכח בזמן קצר שתקותו אכדה. החלו שנות הבשורה והנצחון של מדויבז', החסידות הבעש"טית שאפה לאותה המטרה, אבל בדרכים אחרות לגמרי. התדבקותה בבורא היתה בלי גבול וגעגועיה לפדות ולגאולה, לארץ הקדושה, היו עזים ועמוקים, אלא שהדומנטיקה ההיא עברה מן האריסטוקרטיה אל ההמוני.

אֲשֶׁר עִם לְבָבִי

(שיחה לקרובים ולרחוקים)

מאת יעקב רבינוביץ

חשובים – העיקר הוא כי הרברים הלכו לקראת נקודה שחורה מאימת. בתוך-חרב, שנאה, התנקשות בכל היקר ובמה שהובטח לנו, ובבית – פרוד וקרבות: קריאות, "שלום, שלום" – מזה ואימים למחר, נבואות שחורות צורקות ולא צודקות – מזה, והאבן כבדה; ועתה פורקים אותה שוב בדרך שלום לאטילאט ובוהירות: איסור-שחיטה על תלאיבוי במשך חדשים, הבאת הצירים היהודים של עירית ירושלים לידי התפטרות עלידי דתו תביעותיהם המתונות והוהירות, המעטת מספר היהודים במשטרה בדרך המקובלת של התפטרות היהודי בעצמו, תשלומי-פצויים לנעוץ-הפרעות באופן מעליב, החקירות והמשפטים, שודאי, נעשו על פי כל חוקי המצפון; סדר הטבח החדש המעמיד את כל יהודי בעל הנישוא כבוד במצב הכרימליב, ואחרון אחרון, "הכיב": הפסקת העליה העובדת, ופעולת הועדה לעניי הקרקע, כפי שמוסרים אותה בעתונות הערבית, והספר הלבן – והדרך בהירה, שקופה. מחוץ-הונף הגרון על מחרו של ישובנו, על עתידנו, ובפנים – ישראל צועק, מוחה, שוכת ומתפלל; בחוץ – אידיליה: אדום וישמעאל מושיטים יד זה לזה, ובפנים – ישראל גומר את יום שבתו הנהדר בהפרעות, במלחמת-אחים. ונלול הפוליטיקה מסתובב, "האכסיטיבה, רדיו" מזה ואמון וערוד לויצמן מזה. הכל כתמול-ששום. נצח ישראל לא כזב גם הפעם. והאבן שבה ורובצה כבדות על הלב. לבי – אינו בא בחשבון: איני עסקן; איני מניס ולא מגניס, איני בשום מפלגה. ואך דומה כי יכולתי לכתוב: לב כול נו. רק באיוו נקודות ישוביות ואצל קומץ עסקני העמק-אידיליה, ואפשר גם אצל קומץ ריביוניסטים; לאלה הכל ברור. מחוץ להם הכל מתנודד, גם פועלי-ציון השמאליים התבלבלו קצת וגם, "אנודת-ישראל" ועד. רק המופסים רואים את הציונים מתכוונים לפרוץ מחדש בערביים, ואנשי-האוניברסיטה היודעים ובית-ספרה של מים לנדוי נוורו מן השביתה. אשריהם 1.

ואך לנו עצוב מאד, מאד.

ואשרי הנפשות השלמות והבטוחות בישראל: אשרי אלה הקוראים "הידד ויצמן וקיש!" ואשרי אלה הקוראים: "יחי ז'בוטינסקי!" אשרי ⁽¹⁾ בכתבי את הדברים האלה לא ידעתי עוד מאומה על "המפעל הפוליטי" של ציוני גרמניה ביחס לועדת החקירה, לא את חכמותיו של האדון א. סימון מירושלים ב-פלישתינה ולא את הכוון הערבי של הוגו ברדמן בקובץ "אחות-פועלים". אגב, יהודי אחד מתהלך ואוסף אצל גדולים חתימות לשם דיביליטיציה של ד"ר. אצבע הזמן!

אכן כבדה רבצה על לבי זה שנים, ובשנתים האחרונות לחצה מבלי תת לשאוף רוח. נסיתי לנוללה מעלי בדרך סופרים רגילה (נרודי עמשי השומר, ביחוד בפרקים על ההתעללות ביהודי הספרדי ההרני, נסיונותיו הפוליטיים של עמשי בדרכי התקרבות לשלטון ולעם השכן, אכזבותיו הקשות, לכתו אל המדבר הצפוי לכולנו בעתיד אחרי כל נסיונות-אכזב כאלה). חדשים לפני המאורעות נמרתי את נסיוני ביום מזור קצת, כי סיון, והוקל לי. "ספר עצוב הוא ספר, עצוב מאד" – אמר לי הקורא הראשון שלו שקראתי בכתבי; ולי נרמה דוקא כי פנה במקצת עצבותי. אנוד את האמת: צהלתי לקראת נצחון מקדונלד וסיעתו, אף כי שנה עוד לפני הבחירות כאנגליה קלטה אוני את דבריו לאחר באיכח העובדים שלנו; גם אנו בהגיענו לשלטון לא נצא למלחמה עם הערבים בערכם. נחמתי עצמי באמרי: לשירות לב השלטון המקומי יבוא קץ; יחרלו מהתנקש בקבר-רחל (אותה ההתנקשות שהצי שנה לכל הפחות הרניזה את קהלנו ושלא זכתה גם להזכר לפני ועדת-החקירה; שכחה), ככותל-המערבי, יתחילו להתחשב בזכויות האדם שלנו, בזכויות מעוט לאומי לכל הפחות (עבודה בכנין הנמל ובעבודות ממשלתיות, חלקנו במשטרה, בפקידות ובתקציבי הנוך ובריאות ועוד). יחרלו מפגוע בזכויותינו המוניציפליות, ישימו לב להסתדרות-העובדים הקרובה גם להם, יתחשבו במציאות סוציאליסטים בונה ובנסיונות בנין על יסודות עתיד של עבודה עצמית וצדק אנשי, ויתרלו מהבשילנו על כל צעד ושעל; חשבתי: הנה יבוא הקונגרס, תוקם הסוכנות – מי יודע? אפשר יוטב לנו בארץ? והתקוה המסכנה והעלובה רננה לרנעים בלב.

ורנע נראה כאילו חרל השלטון מהרנינו ורות לנו מעט, ורק רנע. כי הנה קדרו השמים וכאו ימיההרנה. לא אנוד שהופתעתי ביותר. ביום שהוצרק במשפט פקיד-שוטרים שפגע ביהודים פעמים ובפעם הראשונה ביום הכי קדוש ובמקום הכי קדוש – נבא לי כבר לבי את הבאות. כל אוכלינו לא יאשמו. ובכוא העלבון של ההרני היהודי שהושלך ארצה בשעת הליותו ושאר רמזים מכשרירע – נהיה המחר כמעט ברור. ועוד לפני זה השתוממתי: שבעות שלמים לא נזכרה כמעט ממשלת-הפועלים ב"דבר"; הורנשה איוו דומית-סוד. הצהלה הראשונה נחנקה כאילו בידים. ושוב רבצה אבן על הלב. והפעם פרקו אותה אחרים בדרכם שלהם. האופק שהאדים-התכבר, והאנוני ועתידינו הקרוב נתלנו מבעד לאדייהרם ותמרות-העשן. ומה שעבר מאחרי הפונרום ועד עתה – פרטים חשובים או לא

האובסטרקציה בעוד הלאומי, כשהורחקו הצועקים בזרוע, וכשאברתם מתוך כך את השפעתכם על חלק מן הנוער; האמרו: מתברלים הם; אנו החלטנו החלטות והם אינם נשמעים? ומדוע מקבלת בית-אלפא החלטת מחאה פוליטית אחרת מאשר רוב אנשי הסדרות העובדים? ומדוע פועלי-ציון שמאל, מפלגה בתוך ההסתדרות, מתברלים במחאות לעצמם ומקבלים החלטות שלא כדעת הרוב? ואילו היו הריביוניסטים מציעים החלטתם והקהל דוחה אותה – הרי היה יותר נאה מאשר להקים נגדם סקנדל ולסייע להם על-ידי כך להעביר החלטתם בתוך הרעש. ואיך אפשר כי ימצאו האנשים הזלה ביניכם (בעוד הלאומי, למשל) אם די להם לפצות פה – ומטר ולזולים ואיומים מוכן בשבילם תיכף, וכל הידים מורמות כרנע להצביע נגדם, והרי אינם מליז צדיקים שיקבלו עליהם מצות „משמע דומה ומשא“, ואדם סתם רוצה שישמעו גם אותו לפרקים, שגם הוא ידבר ושישאו אחרים גם במשאו ובסבל נפשו? לא, חביבים, בהנהגה כזו לא תקום חזית מאוחדת ולא נתלכד ושום איש לא יגויס. צריך שיבוא שני ברוחות, שנשמר מהתקרב לשימת פועלי-ציון שמאל, „בונד“ וקומוניסטים יהודים שבפולין, אנשינו צריכים להתלמד לשבת אל שולחן אחד, (העסקנים, כמוכן; לא-עסקנים יכולים להרשות לעצמם איזו מותרות). צריכים להתרגל לשמוע את המתנגד ולתת לו לגמור, ולהתלמד לומר, לקבל פעם גם הצעת מיעוט בשעה ששקפת סכנת פירוד קשה ורבת-וצאות, ובחור בשעה כזו. בלי זאת שום קונגרס לא יועיל ושום קומיסיה לא תוסד, ואנו נשב על חורבות קרן היסוד ועל תלים אחרים ונבכה. לא, כך אי-אפשר. בנינו לא יבנה באונסים ולא יקום בהלואות עלובות; כסף אמריקה אינו עוד בכיסנו, וחוב של 175 אלפים נוסף בינתיים על צרות קרן-היסוד. בדרכי ניום ולכוד של העבר הקרוב – לא נתקדם. קצנו בדרך הלזו – תנו לנו דרך אחרת!

נגעתי בקרן היסוד. בקרן הקימת, דומה; לא פנעה הרעה; ישועות לא נעשו גם שם, למרות ההרנות והחורבנות שהיו צריכים לזעזע את היהודי ולעוררו לבנין-הארץ, ואך מפלה אין לקרן זו. במה נפלות היא? דומה שיש פה יתרה של אמון, קרן זו-כולה בנין, וכל מלחמת חסידי היומה לא ערערו את בצרונה בלבבות. אחותה היא גם מכשיר הסדרות-ציוני, ושם הדברים אינם כשורה, כלומר, באמון הפוליטי נפגם מה, מבשרי א חזה, ומבשר אחרים, מכרים, ידידים, ויהודים סתם, ואפילו ברוחם של פועלים, פקידים-מוסדות ועסקנים, נגש אלי יהודי בוהירות. חושש הוא פן לבי שלם עוד, פן באמנים עודני. הוא מפליט דברים כהיסוס, באי בטחון. כשאני אומר לו: „גלה לך, אל תפחד!“ מגלה הוא. איזו ריקות! איזו אי-אמונה! ויש שהנני פוגש גם אנוסים, חברי מפלגת פועלי ארץ-ישראל ואפילו פועלי-ציון שמאליים, והם קוראים בנבחה את „רוארדיוס“, והם כמעט ריביוניסטים. אין בטחון, וגם העסקן המכריז על אמונו והמנמס – יש שאני פוגש את עיניו נטויות אלי ומנלות לי הרבה; ולפרקים פלוני ואלמוני, מתוך שתיקה או דבור קטוע, מגלים לי – לא, בעתונות הכשרה לא ידפיסו נתיחות-לב אלו. לא ולא.

ויש שפוגש אני מלה נרפסת; החי שמעון מעין טבעון צעק לפני חציר-שנה; „ממשלת-הפועלים, למה את שותקת? מי קרוב לנו בלעדיך?“ ועתה גם תחנונים לא ידבר רש. קורא אני דבריו – מסכן הוא, נאכזב, מיואש, וביום השפיתה נפגש בי חבר כשר שבכשרים: – „לו תפול כבר ממשלת הרשע והשנאה הזו!“ צוח במרירות. נתמתיו: – עוד יש „ביי-הרדים“ בעולם, אל תבקש מפלה על השררה – חוששני מדבר; חכמי „רוארדיוס“ יכולים עוד להביא את דברי בשמחה לאיד (1) כהביא ה„יוד. רונרשו“ את הבשורה על הצעת דאובינין לבטל את משמרת (1) הדברים נכתבו בטרם שנאסר עליו מהופיע. ועתה – אומר גם שבחו: למרות חסרונותיו וצעקנותו – הרי פה היה לכאבנו.

אלה (ולש ועדתו) הרואים את צמצום עבודתנו ואת כניעתנו לישמעאל – כפתרון הראוי, ואשרי אלה הרואים בחלום מנרטר חדש (מוסוליני, צרפת, או פולין – אין נבול לטפשות), אשרי המתפללים ל„אתות-פועלים“ בחוץ ולקו מעמדי חותך (ומחריב) בפנים, ואשרי העורכים המאשרים, שלא מצאו דבר יותר חשוב כרנע זה מאשר לתבוע בעתונם את עלבון הפלח הערבי ואת כבוד היומה הפרטית שחולל – כנאמו של ראש חקרן הקימת. הנה משתפך אחד מנדולי קרן היסוד על קרנו שלו באופטימיזם, ומטיף רק טפות מרה מועטות ובוהירות, והנה הכוכב העולה של הסוכנות מביע את השקפתו הסובנתיות על הפוליטיקה („שלא כדאי לפרסמן“) ועל הקרן הקימת ועל הקבוצות – כאילו אין שאלה אחרת ואין סכנה – ודק חכמה פיננסית חסרת (1). הוי, כמה טוב לכל האנשים המאשרים האלה, ומה כפוייטובה אנו המתלוננים!

ובינתיים הכל מתפורר. ציונינו הכללים בארץ ובחיל דורשים כבר לא רק קומיסיה פוליטית, כי גם קונגרס, ורכים בהם דורשים דוקא בחירות חדשות, ובתפוצות הגולה פלוני בן פלוני עסקן וראש תוקע בשופרו: „רד, ויצמן!“ ואצלנו מטיפים להתלכדות החזית הציונית ובמובן בלי הריביוניסטים ואפשר גם בלי הרידיקלים אם לא ינורו מעל ה„Duce“ שלנו וסיעתו, והוא, זיבוטינסקי, אחד מראשי בוני הציונות, עובר באפריקה וחותר תחת שארית הפליטה. ויצמן, כאוב וחולה, ובתליאביב סקנדלים, וביונה – סקנדלים, ובכפר-סבא ובאיוה בנין בעיר מכות בין פועלים יהודיים (2) ובפתחת-הקוה מרחיקים (בתקופת הופי סימפסון (3) את הפועל היהודי מן העבודה. שישה ושמה, ישראל! אשריך ושוב חלקך בארץ ובגולה, בימין ובשמאל יחד!

הקדמתי איזו הקדמות, נשיתי קצת מן הקו. אין סכנה, הדברים זורקים אור במקצת על המצב. כן, שכחתי: גם ציוני-אנגליה, הכשרים שבכשרים, דורשים קונגרס, איני יודע הבהסכם האכסיקוטיבה אם כנדה). ולבי מהסם, יראתי: קונגרס עתה? ועם מלחמת-בחירות, סקנדלים וכל הכרוך כזו? וברנע קשה ואחראי כרנע עתה? ומה יהי הקונגרס; דימוני סטרציה, הפגנת-אבל, מוכן לבחירת אכסיקוטיבה חדשה או ישנה? איני יודע. אין נפשי עתה לקונגרס; ממה נפשך? יבחרו אותם האנשים – מה יתוקן? יבחרו מתנגדיהם – מי יודע אם יהא זה לטובה? אלא חושבים שתבחר הנהלת-הפרשה – מי יעריב לנו כי יאפשר הרבר אחרי סקנדלים של חדשי בחירות? גם בלעדיהן הרוחות מורעלים. בקונגרס בציריך יצא ויצמן את האולם בשעה שרבר זיבוטינסקי, ומה שעשו לאחרון בארץ-ישראל פעמים – יודעים כולנו. ובעדת-ההקירה לא נתנו כידוע, לאו-ישקין, לזיבוטינסקי (4) ולקלוזנר להעיד ושלחו את ברוריה במקומם. וסקר, החשוב בכל העדים, לא התאפק מולזל באוישקין. בפני ועדת-ההקירה. ובתנאים כאלה הן לא קל ליסד דבריה-מאחד, או לכל הפחות, אפשר – ואחרי מלחמת בחירות יאפשר? תאמרו; ובכך – קומיסיה פוליטית! – תמימים! איזו קומיסיה? שאלו-ינא את ציוני ארץ-ישראל; אם אינכם יכולים להבליג על הצעה למנין שלא ברוחכם, כשריביוניסטים מכניסים אותה, ואותם דוחפים אתם החוצה – איך תבחרו בהם לקומיסיה פוליטית? ובלעדיהם – הרי ישנו מוסד כשם זה גם עכשיו, ומה תתקנו? זוכרים אתם ודאי את נשף

- 1) הכחשתו המגומגמת שנתפרסמה בינתיים אינה מעלה ואינה מורידה מכיון שלא ספר לנו מה שדבר באמת. אדם אחראי אסור לו שיפספס עם כל אורח ותייר, ואז לא יצטרך להצטדק.
- 2) ואחרי כן משפטים ומאסרים.
- 3) ידיעה אומרת כי האכסיקוטיבה החליטה לקרוא לקונגרס עם בחירות חדשות, וכנגדה ידיעות סותרות. וסוף סוף החלט לקרוא.
- 4) סניל, כידוע, מזכיר את עדותו של זה (בלונרון) והיא היא, כנראה, שהסירה מלבו את שרידי-האמון אלינו.

תעמיסו על חולה וכאוב משא של אחריות כבדה ושנאה מרירה וחריקת שנים? וכי אינכם רואים את המחר? לא, אסור להחזיק בקרנות המזכה, הניעה השעה של חשבונך נפש.

אמרתי קודם: מבשרי אהזה ועל חטאי אתודה, שלש פעמים בחיי שאלתי את עצמי: הלשם שקל או לא? (אפשר לא שלמתי פעם-פעמים מתוך פוור-נפש). פעם ראשונה, ברנעי-יאוש של תקופת אונגרה, שניה – בראותי את כשלון עבודתנו חישובית בימי נשיאות וולפסון, ושלישית – עתה. שואל אני את עצמי: התתן שקל לטובת ה"ידי, רוטרשו? תעזור למקצצי הענף שעליו אנו יושבים? תחזק ידי אלה שמנעו את חלוצי גרמניה מבוא לעזרת הישוב א'ז, בימים הקשים, אחרי הרגע הנורא? תעזור לעתון המהרס לנו את מוצרנו הציוני והמרעיל את לבות האנשים הטובים והפשוטים בגרמניה ובארצות המדברות גרמנית? לזה המקום קיר מברזל בין ציוני-ארצו השלום ובין יהדות הארץ-ישראלית השותת-דם? הרי ולש אינו היחיד להרס? הרי הכרוניקה של העתון, העשויה בידי אחרים, היא ארסית ומחריבה? ובתמכנו בהם בשקל הרי מביעים אנו אמן לכל אלה המכשילים, ודאי אתגבר על הרגשה זו ואשקול את שקלי. ובמי אבחר? בעסקני-הפועלים, בריביוניסטים, בציונים כלליים, ברדיקלים? מה יודעים אנו על הנעשה בפנים ובחוץ? כל דבר מעלימים מאתנו (לפרקים עתון זהיר אחד מכסה את אשר מגלה חברו הנאמן כמוהו). אנו מנששים כעגרים קיר, וכל מהלומה יורדה על קרקדנו פתאם. והיכול אני לבחור באלה המנבאים למלחמה ולפרוד וההולכים לשם זה לקונטרס? בשעה שאין לי אמן בשום צד, בשעה שיודע אני ששלטון מכריע של איזה צד יהיה יביא לנו צרות ואכזבות? או האקבל את "ברית-שלום" לחוינו וללכודנו? את אלה שהפרו את יום השבתה, את אלה שבחלישות של ארס או של שמקנית חולשים הם לנו, ירדים רהינים? בפנים ובחוץ, ירדים שמתוך סימפתיה לרוחניותנו אוסרים הם עלינו את בנינו, קרקענו, עבודתנו וחיינו ודנים אותנו לגלות ולפרוזיות עולמית? לא, השאלה היא כרגע: חזית של ציונים עם קומץ אנשי "ברית-שלום" ובלי הרדיקלים ובלוי "ברית-שלום"? בשבילי והרבר ברור, ציוני נלהב או פוליטי ביותר, אף שהוא מזיק לפרקים, חביב עלי מציוני המחזק את ידי שונאינו והמחריב אותנו בכל רגע. לאחרים אומר: מוטב מחנה שאם אינו עור מכיל בקרבנו היום מחציתם של הציונים הכלליים וששליש מהם כבר רכש תחת השפעתו (אף שאינם שייכים לו באופן רשמי) ושאוילי מחר יכריח גם חלק מן האנוסים להתפרץ בגלוי, מאשר קומץ בני-אדם תלושים ולקויי רצון לאומי בונה, המזיקים והורסים בחוץ לארץ בגלוי ובארץ – בתיירות ובסתר. נציג להם אולטימטום: מי בעד הציונות, – יברל מעל ערתי סנבלט, ומי שישאר אצלם – נכרוז עליו כי לא מאתנו הוא, ואו לא יראו בהם "ניר-איסט" וחוני השלטון של הממשלה המנדטורית את הציונים המתונים. הרי גם ציונותו של ויצמן היא כבר פסולה בין ציוני ברלין וחוגים בריטיים בירושלים ובלונדון! ואני חושב כי האנשים שנפלו אליהם בטעות – ישובו אלינו, והשאר – הרי מחר ירעילו את נשמתנו וחיינו אם יהיו בתוכנו.

ואם שנאה עזרת וקשי-לב יביאו אתכם לותר על חלק גדול של ציונים נאמנים לטובת קומץ-אנשים – אדבר לכם בלשון פשוטה ולא נעימה: דעו נא: יש תהום בין הציוני הנותן ובין המקבל. אני מתכוין לנותן החמרי ולמקבל החמרי, ברוח ובמעשה ישובי, ארץ ישראל נותנת והם מקבלים, אבל בחומר – האמת המרה היא כנגד הלך-הרוח של הועד הלאומי וההנהלה הציונית המקומית. על יהודי ארץ-ישראל אפשר לאיים בצעקה: ריביוניסטים עליך! הם הם שגרמו לפרעות בהפנתם (אף כי המפנינים הלכו תחת דגל "העציע, חברת

תל-אביב, בהוסיפה הערה יפת-נפש. לא, אין על מה לשמות. אין דבר נורא בשבילנו מבדידות. אם אנשי הקצוות באירופה, שהרגע הזה והקרוב לו רגעם הוא, כנראה, אם שניהם, גם הפשיסט וגם השמאל שבפועלי העולם שונאים אותנו, ואם לכורי המשמר מצטרפים ששה נבחרים-פועלים לקטרונו, ואם משרד פספילד (סירני נב לשעבר) מושפע עלידי ממשלת ארץ-ישראל ועוריה, חסידי "כתבי זקני ציון" – לא טוב! הולכים אנו לקראת ימים קשים, חביבי, היהדות הרוסית הרבה, והפולנית-עניה, והאמדיקנית מצרה על היוזקי משברי הכספים, ואנו איננו יכולים לדבר איש את רעהו לשלום. ומי יניס? ומי יניס? לא גיוס של ברזל, הם ושלום, מזה אנו רחוקים, כי אם גיוס של הטפה ציונית בפה ובכתב, גיוס של מתדפקים על הדלתות, של השגת כספים להתישבות וכו'; מי יעשה? מי יחזק ויאחד? – לא טוב!

כי אשוב קצת אל העיקר, אם פקפקתי בוויצמן באיוו נקודות – בדבר אחר, באייאמן פוליטי בו – לא נכשלת. עכשו ודאי מוכחתי כי עובר הוא, כי עושה הוא כל מה שביכולתו. אמנם חולה הוא וכאוב, ומחלה וכאבים מרפים ומחלישים גם את המשענה (יש שבמקרה בודד גם מחוקים הם), אבל מי ממנהיגי הציונות מת בקצו? הרצל? ולפסון? ציליטוב? ולב מי מהם לא נשבר? כולם חולים, כאובים, שבוים חוששני כי גם זיבוטינסקי חולה וכאוב. הייתי גם עכשיו בטוח במנהיגי אילו היתה מקיפתו סביבה אחרת. ויצמן עצמו ודאי עושה את המקסימום אלא, – כמו שהיה ויש ומקובל, – ישנם בני-עיר וחברים מימי האוניברסיטה, ופקידים בלונדון שבאו בירושה, מומחים לדיפלומטיה בלונדון ובארץ, למשפטים ולכוחים, לבנקים ולתעשייה; והצלחותינו בדיפלומטיה ובכוחים ובמשפטים ובאופרציות הבנק הלונדוני ובבנק האיטליאני ובתעשייה מלמעלה – ידועות. ואיני יכול לשכוח את המליץ בינינו ובין ממשלת ארץ-ישראל, את קיש, זה שאחרי כל מכתלחי לישוב היה מוביל את לוק (לשם ריהביליטציה?) למושבות העבריות ושם היו נואמים ומבקשים ולוק היה עונה כהרגלו, ועל כבודנו לא חסו ובעלבוננו לא חששו. האנשים הטובים האלה רבים עור ישנם, ואחרים כבר אינם; וכחם וערכם? דונו על פי המעשים, המדה היחידה שעל פיה אפשר וצריך לדון. תאמרו: גם הרצל יש שרכו סביבו אנשים פחות מבינוניים, וגם אוסישקין כשעברה סכנת הארציות בחר בפקידים ובכר אותם על אנשי המלחמה והרוח – נכון! כל מנהיג אהוב לשלוט יחיד, ונוטה למשרתים ולמקורבים. אבל מה אנו וישובנו אשמים? אם צריך היה אוסישקין להלחם שנים שלמות על הרשות לנסוע לאמריקה (וגם על ההלואה הקנדית, זו שנאלה חלק של העמק, דנו אם לקבלה מידו או לדחותה; וכמה זמן ומרץ אבדו על המלחמה לשעבר את הקרן הקימת לקרן היסוד ובהנהגה על רשותה העצמית), ואם גרינבוים ושטרקור הודחקו, ואם זיבוטינסקי, הנאמן לכל מנהיג קודם, הובא עד לידי מלחמה נגד האינטרסים החיוניים של בנינו (בפוליטיקה העליונה יכול הוא לצדוק; אבל מה זה מועיל?) ואם על הר הצופים הוקם מרכז שממנו יוצאה שטנה נגד בנינו עתידנו וקיומנו – (כמו שאומר ד"ר סימון: "בשם הפרינציפ מותר לסכן את הישוב"), ואם ויצמן בינה מיטיב פנים לילש – מה כוחנו כי נשא, ומה אמונו כי נכחש? אין פה שאלת-זרמים. בצערו וכאבו של ומנהיגנו – חשים כולנו (לא קל למלא באיוו שבועות את אשר הוחמץ במשך שנים) ואם לרחמים, צריך לחשוב כי ויצמן עצמו נכון להסיר מעליו את האחריות בעד המכות שתבאנה, ואסור להכריחו להשאר שליט יחיד בשם ענינים זרים לתנועתנו. סוף סוף הרי סלע המחלוקת בין הריביוניסטים ובין הפועלים נמצא בשטח אחר למרי מאשר בשדה הציונות, ומה אם תכריחו את המנהיג לסחוב יחיד בעול? ומה אם

(1) דברים אלו נתאמתו תיכף הן על-ידי ראש כודי אנגליה, קוק, והן על-ידי ציר יהודי ממפלגת הפועלים, ששניהם רואים במשרד המושבות את שנאת-ישראל מפעפת כנחש.

לכספן. ובינתים המחר רבי-צרכים והרהי-פחדים. וכמה נקום לפניו, כמה נבוא אליו? בשנאתנו וכולולינו? במחלוקת וכריב אחים? במאמרי שסויו והסתת איש נגד איש או ב,ברית-שלום?

לבי מנבא לי ימים קשים, הלואי ואתבדה; מי יתן ותלענו לי מחר. אין לי צער גדול מאשר קיום נבואה רעה, ואין לי נחת גדולה מהתבדותה. אבל זוכר אני פיליטון של לוינסקי (ר' קרוב) ב,המליץ. בימי שחרותי בשנת תרנ"ג, אחרי האסיפה הכללית השניה של חובבי-ציון, באודיסה. הראשונה היתה בימי העליה הגדולה של תר"ן, והשנייה— אחרי הסגר שערי הארץ לפנינו. לראשונה באו 150 צירים ומאות אורחים ויהודות הרוסיות צהלה ושמחה, ובשניה— הה, מה קונן לוינסקי' בהוכרו ברברי הינה:

Ich zähle die Häupter meiner Lieben, Ich finde sie inganzen Sieben.
(מונה אני ראשי אהובי, ומוצאם רק שבעה).

מה עצוב היה אז הכל. בארץ ישראל דומית-מות, בגולה— התפורות הכחות ושכחת-הכל. איפה הם החובבים? מה נשאר מאגרות האלף? ועמקי יורעאל ועכו שכמעט עברו לידנו בשנות תר"ן— נ"א נשארו בירי זרים. הכל נחרב, ואנו בודדים ומעטים. ולוינסקי לא נתיאש, הוכיח ונחם: "בכל-זאת"— אמר וצדק. עמק יורעאל ועכו לנו הם עתה, ברובם או בחלקם, ועליהם נוסף גם עמק השרון ומקומות אחרים. והשנים של סגירת הארץ היו שנות חזוק פנימי. נעשו תחילה מעשים קטנים. נבנו "משמר הירדן", מוצא (היבונה עתה?) ומטולה, והרטוב (היבונה כראוי?) נקתה מן המיסיונרים ונהפכה למושבה עברית, ובאר-טוביה (רכת המעברים והסבל) נוסדה מחדש בידי חובבי-ציון, ושרירי פועלים (אלה שלא נפתו בכספי יק"א לעזוב את הארץ) יושבו בנס-ציונה ובמקימות אחרים (ובינם כאלה המקשיחים את לבם בפני הפועל העברי ומשתפכים בפני הופסימפסון על אשרם שנפל להם בגורל שאדמתם ופרדסיהם פזורים בין שכניהם, וכאילו לא היו מאושרים להגאל מפזור זה עם נחיתו המרובה). ואח"כ בא קלורסקי ויסד את חותם-גירה ואחריה את מושבות טבריה (אפנרי נוצרי וקן אמר לי בשנת 1908 בגידידה: "הפריעו לכם שונאים להכנס לעמק יורעאל מצד חיפה— הכניס אתכם אליו Monsieur קלורסקי מצד מסחה, העמק יהיה לכם"). ופתחתקוה התחילה בפרדסים, ובחומת הפקידות במושבות הברון בא פרץ; ומחויץ באה הציוניות עם הקונגרסים שלה, והגורות הוקלו בינתים, ובשנת תרס"ד התחילה עליה חרשה. היפול רוחנו או תאול ידנו בפני התנקשות חרשה זו? לא; אך את הסכנה נחזה עין בעין. אל נבהל וגם אל נרמה את עצמנו.

העליה הונבלה, את קרקעות בית-שאן נודרים בפנינו ואלו הן התחלות. הונבלה בפועל גם הכנסת קרובים, זו שלפני איזו חרשים היתה אפשרית במדה די רחבה, ממשלה זו של עכשו אינה לצרנו ופעולתה החותרת נעשית בעקשנות, זו שתבוא במקומה— מי ינבא? ובפנים היתה השנה שעברה שנה רעה לפרדסים (היסוד שעליו בונים אנשי "בוסתנאי" את יומתנו וישובנו), שנת ירידת-מחירים, והשנה הבאה— מי יודע? (1) ירידת-המחירים לוחצת כבר על מחירי העבודה, ענין פתח תקוה עתה (המעטת מספר הפועלים היהודים) בא לא רק כתוצאת סכסוכי כפרסבא, הוא גם פרי ירידת-המחירים והמבוכה הבאה לרגליה (2). וככל מה שיוע המצב במקצוע זה, יכבד הלחץ על שכר-העבודה, הפועל העברי יאבד עמדות נכששות, המרירות תגדל בחוגו, בהסתדרותו, השמאל העקר יגבר, האיגואיזמים הפרטי ירים ראש, תבוא גם בריחה מן המחנה ואולי גם איזו יציאה מן הארץ ולא רק במחנה הפועלים בלבד, ובמחנה הציוני בחוץ תרפינה הידים, ישתלט היאוש, הרחוקים

(1) הישועות והנחמות שנתפרסמו באחד עתוננו בענין זה— הוכחו סעיף-סעיף לצערנו.

(2) לפי שקראתי ב,דבר" הולכת נס-ציונה ברוך פתח-תקוה.

בחורים תמימים ובחורים סתם). אבל הגולה אינה עצבנית כמונו והיא לא תבהל. היא משה אוזן גם לצד שכנגד; יודעת היא כי מנהיגו הזהיר אותנו שנים אחרישנים והתנבא ליום מה, וכי נבואתו נתקמה. רבים מאתנו פה נפשנו סולדת לצעקות ולהתנפלויות בעתונותו של הצד שהוא בארץ ובגולה, ואנו גם יודעים כי מאחורי ז'בוטינסקי נגרים גם אקזופלרים לא נעימים; אלא הרי ישנה "חלבנה" גם ביתר המחנות, ומה יהיה אם יבואו אנשים וישאלו את מחנה העובדים: מה עשיתם אתם בלונדון, ומדוע לא רכשו אנשיכם את לב ידידיכם? מדוע החזקתם שם אנשים רפי כח ומעש שלא ידעו לעבב בעד מנחת-מאי זו שהונשה לכם, כי בעיקר הרי על כניסת עובדים וחברים לרעה ולאיריאל יצאה הגזרה? הרי בעלי-כסף מותרים לעת עתה בכניסה? וגם את ההשפעה שהיתה לכם (או שלא היתה) על בחירת העולים בעלי-הסרטיפיקטים רוצים חברים אנשי ממשלת הפועלים לקחת מכם, בפתחם, כנראה, מפני רמזות-החשד של ועדת-החקירה, כי מכניסים אתם יסודות לא רצויים לארץ (את דעת חברם סניל הרי אינם מתחשבים; אותו פיסו באות כבוד). ואם ישאלו העובדים את עצמם שאלה זו? לא, אין לה משיך את הקיים. נחוצה תוספת-כחות גם לציוניות וגם לבאי-כח העובדים בלונדון, וגם חלופי נברא פה ושם. על הסוכנות אינו יכולים לפקד, ואם באי-כח ידבר ככל העולה על דוחו ויפריע בעד בנין הנהרסות במקום שכבודנו בעיני עצמנו ובעיני שונאינו אומר לבנותו,— אנו חלשים נגדו, ואם באמת נאמרו הדברים (לא הוכחו עד כה) שמוסרים בשם איש הסוכנות השני, כי צריך לחלק את כספי העזרה בין משפחות הפורעים שסבלו ובין קרבנותיהם היהודים יחד— אין אנו אדונים לו; אנו זקוקים לסוכנות, כמו שהאויב-ברסיטה זקוקה למנגס שר-הכספים, וכמו שותרנו באוניברסיטה על אינשטין כשבילו, כך ודאי נותר על טובי אנשינו לשם יהודי הסוכנות, אם לא תברא אכסיקוטיבה ציונית ראויה לשמה (1) ומאחורה חזית ציונית מאוחדת ובצורה, מהריכוזיוניסטים ועד הציוני הכי שמאלי שבין הפועלים; כלי חזית כזאת נפול נפול, נהיה עכדים לפקיד הסוכנות, נתרפם ונחל וכסף לא יהיה. שום גיוסים לא יועילו כלי חזית רחבה, כלי אמון שלם ובלי אמונה פנימית, וחזית ואמונה— אין.

ומה כצע בדבורים? הנה קרא א. קפלן, אחר ממנהיגי פועלי א"י, באסיפת-מחאה של הפועלים לגיוס הכחות. הוא דבר דוקא באופן רצוי, מתון וזהיר, לא שסה יהודים ביהודים וציונים בציונים כאחרים, אבל מה לעשות ואנו בני-א"י מסוגלים יותר לקרבנות בבריאות ובמעשים מאשר לקרבנות כסף. אם יכרזו גיוס כספי— הרבים יהיו שיתנו מעשר מרכושם? לא רק אחד למאה מהכנסות, כמקובל אצלנו. והרי גם לא יכרזו, ואם יכרזו,— הרי זוכרים אנו את קרן-הגאולה וסופה. אל נתהלך בהזיות: אף פקיד לא יתרצה להפחית ממשכורתו, ולהיפך, כל הידים פתוחות ומבקשות הוספה. התקציבים לכל הצרכים השונים של ישובנו אוכלים את כסף הציוניות ואין אמצעים להתישבות, ומן המגביות של העובדים לא יבנה אף צריך למתישב ולא יקנה אף דונם. הרבה ראגות ומוסדים יצרות עמוסים על גב מגביות אלו ומחכים

(1) אגב: בהתנגדי ב-הדים לאכסיקוטיבה של מדברי-אנגליה, וזה ורחוקה ללבנו, למדתי זכות על לונדון בזאת כי על ידי אנגליותם של האנשים מקיים לעורר יותר אמון בלב השלטונות בלונדון ובא"י ולהקל את המשא ומתן בינינו ובין אלה, והנסיגון המר הוכיח להיטך, כי עוד לא היו לנו מפלות ואכזבות קשות כמו בשנת ממשלתה של אכסיקוטיבה אנגלו-אמריקנית זו. עתה רואים אנו, כי גם עם הסוכנות מתחשבים לא יותר ואפשר גם פחות מאשר עם הציונים, או אפשר יש בחוץ יותר אמון לאנשי רעיון שלמים מאשר לאנשי חצאיות וכסף? ואפשר היתה תקופת ההתישבות של האדם הקטן יותר סימפטית לעומדים בחוץ מאשר תקופת הלטיפונדיות והקפיטל הגדול, שחכמי-המעשה שלנו עם ז'בוטינסקי ופועלי-ציון-שמאל צוהלים לקראתם כל-כך? מי יודע?

סופרים בישראל, יכולים לעשות בחוץ? את חרוזו של ילג הייתי תמיד מהפך ונורם: „מה נטיף לעמים? – שברנו כל ידעו, נטיפה לעברים – יחרדו, ישמעו! את שונאנו – לא אנו הכותבים עברית נהפוך לירידים, ולא בדברייחונף וגם לא בזוללים נרכשם לנו. חזוק פני מ" – זו היתה שאיפתי וקריאתי עוד מלפני המלחמה. וידעת, כי בהיותנו לחומה בצורה כפנים – ירגיש גם החוץ ככחנו, ובאכלנו איש אחיו – ירגיש בחולשתנו וגם יכוז לנו.

נשקנו ידוע: אדמת-ישראל, שפה עברית ותרבות עברית-אנושית, עבודה עברית, התישבות של עבודה וצדק, בלי גול ושוד ורצח כאלה של מתישבים אחרים ושכנינו, תשלום כסף מלא בעד כל אמת-דקדק, מעבר לעבודה פרודוקטיבית, לעבודה עצמית וליצירת צורות-חיים יותר צודקות, ועבודה פוליטית למטרתנו ולשאיפתנו, בלי התרצות בראש מפעלנו אל אדום או אל ישמעאל, בלי התברלות מן המחנה ועויבתו בשעה קשה, ובלי העברת קווי-שנאה בתוכנו לשם משחק-אהבה עם האויב, ובימי פרעות נגדנו-כבעבר כן בעתיד: ידם של ישראל ועזרתם של ישרים שבאומות יעזרו, ובלי שנתפרסם ובלי התכבלות-היש ובלי התכשורת צבועית, או בוגדת, ואלהים יעזור. לא לחנם שולחנו הנה אחרי גלות של אלף וחמש מאות שנה; ולא תיאוריות שלחנו ולא רק תועלת חמרית וגם לא רוחניות נכובה ועקרה. תפקיד יש לנו קיום נבואה נצחית של נביאנו אשר ידעו לתת ביד עמם אותו הנשק שחיוו דרשו מאתו, ושפעם הטיפו לחיל, פעם לכוח, פעם לבטחון ופעם לדוח – הכל כפי ששמו אלהים וישראל עם בניהם, כנגד היר הנעלמה הטמאה יש לנו יוד עליונה שאת רצונה אנו ממלאים. וכנגד זו לא יקום לא רחום בגלל טעם ולא תתני פחת עבר הנחר ולא סנבלט. ותמיד ימצאו לנו פקיד ישר עוזר ומוסר נפשו, שופטים בודדים בעלי מצפון עליון וחסידים-אומות שיבינו יותר מחנפים ומצבועים שבנו את צדקת דרישתנו לכל היקפה. הרצון העליון ימצא את שליחיו בארץ ובחוץ-לארץ. ימצאו ערבים שיבינו כמה תרד הארץ בהבטל מפעלנו, ותבוא פעם ממשלה (רצוני שתהיה אנגלית) ברצון עליון, שתביט אל אשר דקרוי, ותשיב לנו שלומים בעד העושק. ומפני הסטטיסטיקה אל נפחדה: את החשבון וההגיון נכנים נא לעבודה ולבנין הישוב, ובשביל ההיסטוריה יש כחות ממעל לנו המכונים את הסטטיסטיקה לא כראות עילית. מי ששמר על הארץ ועל שממונה ועובתה כל זמן רחקנו ממנה, ישמור גם להבא, והרצון העליון ששלח הנה את חלוצינו הראשונים אל השממה ונתן לנו כוח להגיע אל אשר הגענו-רצון זה לא יבוגר, ובשנות האסורים וההגבלות יכולים להתגלות כחות ורצונות של עליה פנימית אשר לא הצטרך להסכמתו של חיימסון. יש אצלנו נקורות-ישוב שזכו לעליה זו. אל תפחדו, כשישוב יהודי ירצה – יש תקוה. איני מיואש. ולשונאינו מחוץ ולצדיקינו מבפנים נאמר: אם שב אלהים ובחר בנו – לא „ישלך לחם הבנים לאחרים, וארץ-אלהים תהיה לבנו, לעם-אלהים“.

וכרנע? כרנע לא קונגרס ולא קומיסייה פוליטית, האחרונה א תועיל, בהקיפה רק חוג מצומצם של הפעולה הציונית, בעוד אשר הפעולה כולה הרוסה והגוף לקוי ושבור. והקונגרס – נשאררהו לשעות קשות יותר או טובות יותר. כרנע מועצה מצומצמת של כל החזית הציונית אל שולחן אחד, בלי אמביציות ובלי חשבוטנו עבר. לציונים בכלל הייתי אומר: סדרו במועצה זו שלטון ציוני זמני, חפשי מדירקטיבות מגבילות ובעל זכויות רחבות בעולם הציוני, לא דיקטטורה, כי אם שלטון של רצון והסכמה, שיתן דו"ח לפני המועצה שתתאסף מזמן לזמן, ובאפשרות יותר מתאימה-לפני הקונגרס הבא; לציונים הכלליים, לאלה שמחוץ לקצוות הלוחמות, הייתי מיעץ: אכסיקוטיבה זמנית של חמשה אנשים, ובתוכם ויצמן, אוסישקין וזיבוטינסקי; דרשו אתם את שלשתם ואלהים יצטרף באיכה מפלגות העובדים כפי בחירתן החפשית, ובאיכה המזרחי לפי בחירתה החפשית של מפלגתו. ועד פועל מצומצם

והנספחים יתפורו אחר-אחד, האויבים והמקטרגים ירימו ראש 1, נביאי-הרשע יצהלו בקרקור-ערכים: אהא, מה אמרנו? ובארץ – נאשים איש את רעהו, נאכל איש את בשר עמיתו ונפריע איש לאחיו. ובאין עבודה ובניין-ישוב, נשעה לדבריישקר: תחילה לפוליטיקות של כל מיני-דמויות-ישראל, וכשיפשו אלה את הרגל או נראה לפנינו את המדבר, זה שתהומו נפעה לעיני רבים מאתנו עוד לפני המלחמה 2, אני מתכוין למדברנו בנפש, לצפיה ונסים במקום המפעל הממשי והחיי והסוכנות? יראתי: הרי רוב אנשיה הם סוף-כלסוף רחוקים ונספחים. ובני-אדם מעושי רצונם, בני סוג ידוע, יכולים גם להתרצות בצמצום-מפעלנו אל האויב (וכי אין חלק של אנשי „ברית-שלום“ מטיף ושואף לצמצום מפעלנו?). יש בי אמונה ברנע זה רק בציוני הנכח, הנאמן, או בבן-הארץ שלא עובה ברנעי מצוקה. כולנו, אלה שבאו לפני המשברים ושאריו אחריהם, הננו במובן זה בני-הארץ, אכרים, פועלים ועירוניים, ואפילו אלה מיהודייה-החלוקה שנשארו בארץ בשנות המלחמה, וסכנו נפשותיהם כדי להשאר במקומותיהם. כאלה יש לי אמונה. ואם חלק מהם יכזב, הרוב ישמור את עמדותיו בארץ-ישראל או בציוניות ולא יזוז מהן – ואל ישמח האויב מחוץ ואל יצהל השמח-לאיר שבבית. השנים הרעות התיינה גם הפעם שנות חזוק פנימי. הישוב יחוק, יתרבה מבפנים, יתגבר על כל משבר, ועליה חדשה תמצאהו מחוסן ומחורק ומחליף-אונים. בזה אני בטוח, אבל רק בתנאי, אם נמצא את הדרך איש ללב חברו, אם נחנס מחר, נתהרק ונחליף רכנו, אם נצליח לברוא חזית אחת ציונית, כפי שציוניתה למעלה. שום ציוני הנתון בלבו כלפי פנים והנכון לעמוד כקיר ברזל כלפי חוץ אל יחסר לנו!

כי גם בפני חוץ עלינו לעמוד. עבודה מעשית לבר אינה מספיקה לנו כרנע. לפנינו אמרנו: ההתישבות הנה היסוד והפוליטיקה – הגג, ודוקא אנו, קנארייה-מעשה, נלחמנו נגד הכוון הפוליטי, ואך בהגיענו עתה לבנין הגתלים – התברר כי חלק מן הגג נחוק לנו כבר. אי-אפשר להפקיד את כספי-מסנו לכיסם של אויבנו, אין לותר על החלק המגיע לנו בפקידות ובעבודות ממשלתיות ומוניציפאליות, בחנוך וברפואה; אין למסור ליד הערביים לחרוץ את גורלנו בארץ ובעיר-ישובנו. וגם את מקומות קדשנו אין למסור לזרים. וגם בכבוד ראשי-אומתנו בארץ אסור לזולזל, ואין להרשות שישפל כבודם בכל חג ממשלתי על ידי טבס הנוער להשפילנו. ואיסורי-שחיטה וסכנת-פרעות וקריאות-כזו נגדנו בכל חג, וההתנגדות לתת נשק למושבותינו, וחקירות משפטיות וכי, וצמצומנו במשטרה – אינם גם כן דברים קלי ערך. אנו מוכרחים תמיד לעמוד על המשמר, וזוהי הפוליטיקה, שבה יזכרו לעסוק גם כל מתנגדיה, אם לא יחפצו לרדן עצמם לעקרות ולשפלות 3. אלא שכל זה ענין הוא לעסקנות פוליטית, ולנו – מקום התורפה הוא בפנים הקרוע והססוע. החוץ לא רכא רוחי מעורר. פחדתי מפניו לרגעים, ואת סכנותיו ידעתי: „על כן נירא“ – כתבתי ב„הדים“ זה מכבר. אלא מה אנו,

1) אל לשכוח כי „בונד“ נכנס לאינטרנציונל, ואם שם הרגישו רגע בחולשת אנשינו והוציאו כבר מסקנא ראשונה – מה התיינה המסקנות וההפתעות בימים קשים? בפנים יש תמיד לבטוח יותר מאשר בחוץ.

2) מדבר זה, שעמשי איש ספרי הגיע אליו, לא היותו מדבר-ערב העיקר בו, מדבר-ערב הוא פרובלימה מיוחדת, ממשיות שאין לה תקנה, ושום „ברית שלום“ לא תעזור נגד סכנה זו. המדבר הוא נאמן לרגע ומפד-ברית תמיד. גם לישוב ערבי תרבותי מסוכן הוא ולא אחת החריבהו. לי שמש מדבר זה רק ענין שברעיון, סמל של אי-מוצא, ובמקומו יכול היה לבוא גם סמל אחר, למשל: חלומותיו של מיכל הלפרן המנוח.

3) ישמשו גא דברים אלה תשובה הן לבעלי „בוסתנאי“ והן לעסקני-פועלים אחרים אשר בפחדם מפני ז'בוטינסקי נכונים הם לשוב לחבת-ציון בלי פוליטיקה, וביתוד למד איזמו'יק שונא האוטונומיה, שמהר להשלים עם המצב, דומה, כי הפיגרום האחרון הראה את כחה של האוטונומיה-אסור לותר. אלא שאין הפוליטיקה צריכה לדחות את העבודה.

בעל תכנית של מיליון וחצי יהודים במשך דור ולאנשי ה"רונדשוי" ? מה לקלוריסקי בונה הגליל התחתון ומיסד הקבוצות בגליל העליון, לו למנהל, למגן החנוך העברי ולבונהו בתחומי פעולתו – מה לו וליהודי נצחנות של פרוד מן הישוב? מה לסופר עברי שסבל בימייהתרגנה בין אחיו ושקרא: "הצילו, למה אתם שותקים? בצרו את ירושלים!" מה לו ולכל אלה המתנכרים, שעטו מחוץ לארץ אל השלל כתרם יכש הרם, להכשיל את העבודה העברית, את הרצון הישועי ואת אחרות צברנו בארץ? (1) הנורו נא מהם, סורו מעליהם, היו עם עמכם בצרה ובסבל.

ראו, אנו הולכים לקראת שנים קשות ולכנו חרד. הלא נתרום רגע על עברנו המכשיל וריבותינו העלובים?

ישוב דברים אחרים על ענייני-כית, ביתי. עוד לפני המלחמה היה לי רצון לברר לעצמי את החרדתי-לבי. התחלתי או להגשים רצוני זה. באה המלחמה, ואחריה ימים שונים, ימי רעה וימי טובה חליפות. וגם בימי הטובה לא נח לבי. "על כן נירא" – כתבתיו אז ב"הדים", כמו שהזכרתי כבר. לפני שנתים שבו הצרות להתגבר והמורא גדל בנפשי חשבת להשיח את לבי לתוך ספור היסטורי, אלא שהמסכה הרחבה שלו בלעה את הכונה הראשונה, והעבר נהיה בו ענין לעצמו. ואז, אחרי ההוא, שבת אל עמשי ונדודיו, אל השהתחלתי לטפל בו עוד לפני המלחמה. חזון ימים באים – קראתי להתחלה בראשיתה, או, בימי טורקיה, ואת השם הזה השמטתי בנשתי אל הספר מחדש. כתבתיו מתוך קדחתניות נפשית, וכדרכי לפרקים: ספורי-המעשה בשביל רבים ואליווריה למועטים. לא הוכן – אין אסון; מה מחויב פלוני ואלמוני לדעת? יקרא לו וגם יכתוב לו כנפשו. אך אמרתי בלבי: המעטים יבינו; וכינתים באו ימים נוראים. הנפשות לא היו מופנות לקראת ספר מעין זה. ועתה אין מוכרח, למרות כל אירצוני, לדבר את אשר עם לבבי בצורה זו, לכל הפחות בענין הממשי והאקטיבי ביותר, בהצלה הרגעית. והפסקתי את שתיקתי והוצאתי את אשר בלבי.

וידע אני ורואה ושומע את מנודרה ראש ואת הבטול, את ה"חכמות" ואת ההערות הפקחיות והעוקצות – ובוראי גם ספקתי מוזן לכל אלה ביד רחבה – ובכל זאת, ולמרות זאת! כי יודע אני אשר ישנן פנות בארץ, ובפנות – בני אדם היודעים להתיחד עם נפשם; כי ישנם ציונים מכל הסוגים, שלמרות הכל מנוצצת להם עוד נקודה משותפת בלבם: ציון, ושיר רוחש כחביון נפשם; תקותם; וישנה גם הנולה עם נפשות עוררות, נשמות משועות או אלמות – וערנתן אלינו, לאדמתנו, לשפתנו, לעיבדנו ולעוררתנו – הדברים ימצאו הד; איני חושש. הם יצטרפו לנאקתו של למדן, לסטירתו של שמעוני-בין, לתוכחתם של קלוונר ושבדרון ולצותתו של אורי צבי גרינברג, לכל אלה שהשמיעו מעל עמודים אלה בירחים האחרונים את חרדתם לנורלנו. דברו נא ככל העולה על רוחכם, אחפון-אענה, לא אחפון-אשחוק. על כל עלבון אי-צודק, על כל לצון גם, על כל דבה – יש תשובה טובה: שתיקה, ובשעה שדבריימה נעלה וחיוני קורא-דגור, ושומע יהיה.

ואני חוזר על העיקר במלים קצרות: חזית של כל הציונים מברית-טרומפלדור ועד השמאל שבמפלגת פועלי-א"י ועד הציוני השמאלי שב"השומר-הצעיר"; לא קונגרס (ועל אחת כמה וכמה לא רק קומיסיה פוליטית), כי אם אכס יקור טיבה זמנית של השלישייה: ויצמן, אוסישקין וזבוטינסקי בצירוף באי-כח של הסתדרות העובדים והמזרחי. והכנה נפשית ומעשית לקראת ימים קשים, וניוס מאחד של כל הכחות הנאמנים בחזית הציונית כולה, ובעם העברי בארץ ישראל ובגולה. והשאר יבוא. ואם נמעט, אם נכרח להתכונן –

(1) ומה לו להושיט יד לזר. המשניא אותנו בעיני העולם האנגלי בשעה שזר זה מחבל תחבולה חדשה, לגזול מאתנו את שארית האמון של הפקידות האנגלית בארץ ולהשניאנו על ישרי-לב שבפסידים?

זה ישאר נא כלונדון, ואל יעבור למקום אחר. אל לזרוע חשדים ואי-אמון. פספילד אינו נצחי, ולאנגליה ישנם אנשים ונסיון מדינתי. ואם נכשל מקדונלד – הרי יבואו אחרים גם במקומו (ואפשר ישנה גם הוא את דרכו). עלינו לנהל מלחמה ליגלית וליואלית בתוך אנגליה, חבר הלאומים ובארצות המעונינות במצבנו, בפריחתנו ובכח קנינתו ובחלוקת תוצרתנו בתוצרתו, ואשר יש בהן גם יסוד תרבותי ואיריאלי, שיכין לרותנו. וגם לערכים נדבר, כשהיה עם מי לדבר, – כדבר עם אל עם, בלי מכירת הבכורה בעד ספק נייר.

ובפנים, במחננו – יחל נא זבוטינסקי מהטפה אנטיסוציאלית (אנב, הוא הבטיח זאת לפני זמן לשמאל שבמפלגתו), יכין נא הוא ואנשיו, וגם הציונים הכלליים, שלחלוק יש רשות לסדר את התישבותו לפי רוחו ורצונו, ואין להעמים עליו רצונות זרים לו (הרי נוהרים אתם מהעמים עול סוציאליזמוס על היומה הפרטית). ואנשי הסתדרות העובדים ילמדו נא להבין כי לבחור עובד מברית-טרומפלדור ישנן גם כן זכויות של כל עובד, זכויות עבודה והתישבות, וכי יש גם לו פרינציפלים שאין לאחרים לזלזל בהם. רק בלי שעבוד ודכוא הדדי, וכשיבוא איוה נבאי משלנו או משל הסוכנות וישלח לשונו בקרן הקיימת או ירים יד על הקבוצה – נאמר לו: אסוף ידך! ובכל שעה (שעתנו היא כוז) שנצטרך לפוליטיקה אנרגית חיצונית-חזקה על זבוטינסקי שירדשנה (ויצמן הרי כפות ע"י מסורות עבר ותרני) ועל אוסישקין שיתמוך בה, ואם יגיע רגע שנוכרח להצטמצם ולעשות עבודת יום-יום קטנה ומונבלת ("חבי כמעט רגע עד יעבור ועם"), או גם זבוטינסקי יעשנה. זה שעשה מעשים קטנים ברוסיה בשנות עניוה מעשית, הוא שהטיפ לבית-ספר עברי מלא בגולה, בשעות קשות לעברית וליהדות, בהפנשו בלעג ובבטול, זה שארגן את גרודי-הפרדות – ידע, כמו שאוהב הוא להגיד, להדק את שני ולשתוק ולעשות את העבודה הקטנה ליד אוסישקין רבו כעשותו אותה או ברוסיה בשעות חמורות; על אוסישקין למותר להרבות דברים; ארבעים שנה, לכל הפחות, מכירים אנו אותו, וויצמן – היש לנו איש תרבות כמוהו שידע בשארירותו (כשנציאו מרשות הסביבה הקרובה המונבלת שהביאה את הפוליטיקה שלנו ואת ההסתדרות הציונית לירי משבר) להתרום על הנגודים הפנימיים ולאחרם, ושלרגלי האמון בו והקשרים הרבים שלו – יסול לנו דרך החוצה, לאנגליה ולספירות אירופא, ואל נזלזל גם בנסינו המרובה. כשיפנה מאחריות-יחיד מדכאת ויחליף כוח – יעבור כפלים, ובאי-כח העובדים ישמש בנסיון ישובי, בקשרים סוציאליים, בתפיסה כלכלית-אנושית רחבה ובמענף של בנין ברוח-יצרן, ובאי-כח המזרחי ידאג לשמור על המסורה, לא על הקפדנית, כי אם על העתיקה והעממית של דורות ועל הגרעינים שבה וירכוש אמונו של הנוש הדתי שבאומה. ומלמעלה תשוב הרוח הטובה ותגיע לתפוצותינו בטולה ולנקודות ישובנו בארץ ותטהר ותאחד ותלכד. ובכוחות מחוסנים ומאומצים, באמון ובאמונה, בשלום ובמלחמת-דעות תרנית בעלת כונה אחת בשרשה, נגיע לבצור עמדותינו, לעמידה על המשמר בשעות רעות ולהשתמשות בכל רגע טוב ונות להרחבת הקים ולבנין חדש. אפשר לא רב יהי מחננו אז, בתחילת דרכנו החדשה – אל יפול רוחנו. המעטים יביאו או קרבנות כאלה – שאפשר יחוקנו ונחוק יותר מכימי הטובה. חזוק פנימי, זה שהצילנו פה בארץ בימי-מלחמת העולם, יצילנו וישמרנו גם עתה. יזמה צבורית יזמה פרטית, מישבה ומשוב, קבוצה וקבוץ, עבודת-אדמה, תעשיה ומסחר בריא, שפתנו העברית וחנוך, תרבות לאומית, תרבות דתית ותרבות עובדים, קרן-קיימת לישוב על קרקע הלאום, הכשרת-הישוב ובנקים לצרכי ישוב פרטי וקרן היסוד לסעד לכל מיני ישוב לאומי, אחר כל הכחות וחזוק כל הכחות – כם השאיפה והמחר. יחוק נא כל אבר בתנועתנו ותבריא התנועה כולה; ברצון מעמרי מוגבל החרבנו זה את זה כנפשו וגדלו השנאה וההרס. כימי רעה וסכנה יש מוצא-אחד: אחת-הציונים, חזית אחת. ומקומן "ברית-שלום" נציל לנו את אלה שיבינו לנו. מה לרפין,

שנטמא, אולי יכירו מהיכתם של ילדים לבית, לעם ולארץ, ולא רק תענונו של ילד. אפשר יתחילו בני הישוב להכיר זה את זה יותר, ולא רק לשאת עינים חוצה, אפשר נבין כי הולול הבונדאי בלל-ישראל אינו זולול, כי אם כבוד הוא, כל ישראל לנו, וכי אם יהיה ביתנו אחד – לא נפחד משום אויב. הלא יהודים אנו, והיש דבר שאינו בגדר האפשר ליהודי בשעת רצון?

רואים אתם: יש גם תקוות בלבי ואיני פסימיסטן כלל וכלל. ואך ירא אני פן אתם הנכם הפסימיסטים – כי השנאה והרעל ושנאת האת היהודי רעים הם מכל פסימיזמוס. והעם דורש אחדות, אחוה, והארץ קוראה לבניה, לעם האחד: התאחדו וחיו!

כ"ז אייר, תר"ץ 1).

נ. ב. בינתים היתה מהפכה בציוניות האמריקאית. מה כוננתה וכונה של מהפכה זו – מי יודע? בעיקר אין לי מה להגיד עליה. ורק יצטרכו וראי להתחשב גם עם באיכתם של אלה בכל קומבינציה מאחדת ומחדשת. והלואי שלא נכשל.

ובינתים ועדת הבתלה מערבי. ושוב עלבון, צדק אחד סופדינו באמרו לי: "האין לך רושם כי עומדים אנו לפני משפט האינקוויזיציה? ריח ימי הבינים נושם מכל המדובר שם באטמוספירה זו. תפלת ישראל ודרכי תפלתו ומנהגיו עומדים לפני דין, כאילו היו בהם איזו חטאים או פשעים. וכאילו יכול אדם בן אמונה אחת לצוות על בן השניה מה להתפלל ואיך להתפלל. ובעורך-הדין וברב של תל-אביב ויפו לא קם רוח להגיד, כי אין פה שאלה של פרט קטן ומעליב פלוגי ואלמוני. כי השאלה היא: המודים אתם בזכות ישראל על המקום הקדוש ליד הכותל, כמו שמודים אתם במקומות הקדוש של הנוצרים והמושלמים, או מרימים אתם יד על כבשת הרש ועוזרים לנוול את זכות הנפש הכואבת של אומתנו להתפלל כדצונוה ליד השריד האחרון של מקדשה הנחרב? זאת השאלה, ולא ענין של ספסל ופרוכת ומחיצה ותקיעת שופר. צריך היה לברר להם, כי איזו הנבלות של ימי-החוץ אינן חוקים נצחיים, ולהזכיר להם את חקירות ימי הבינים, אפשר היו מבינים ללבנו, אפשר היו מתביישים, כתור נוצרים בני דת ותרבות? כשהם לעצמם אינם חוטאים, וזים הם סוף-הקוף ולשם זה בחרו בהם ושלחום הנה, אבל מה חושבים אנשינו בטכסיסי שתיתקם ובשענותיהם המעליבות?

והשאלות: "הלא ציוני הנך?" והנסיגות של טובי אנשינו וראשי-דתנו להשתמט מתשובה ברורה, והערת העורך הדין הערבי על אי-אמון בתעודות ובעדויות של יהודים ואף הערה אחת נגד פגיעות ככבוד אומה שלמה, אף הערה מצד החוקרים, – ושתיקתו של עורך-הדין במקרים אלה, והערתו כי יש אנשים ישרים הרחשים סימפטיה לציוניות, והאני אומר לך "והידידי" – המחובבים. איני יודע מה יהיה סוף הדבר, אך אופן הגנתנו, "טכסיסינו" הפקחיים וזולולינו בכבוד הציוניות והאימה – מזכירים לנו את העדויות והטכסיסים שלנו בועדת החקירה. מה אנו עושים, ואיה המח והלב והגשי כבוד האומה של מנהיגינו אשר בארץ? ואפשר צריך היה לשלוח את באיכת האומה שיעמדו על העיקר ולא עורכי דין ועדויות מעליבות?

ובימים אלה לא מצא לו הועד המרכזי של "השומר הצעיר" בנולה ענין יותר חשוב מאשר לפרסם חוברת המלמדת את הטכניקה של המעטת-הישוב, איך מתארים להם אלה את הרוב שלנו בארץ, אם החלוק שלנו יתמחה במעשה-האונן טכני ובעקרות לשם עונג-איני מבין, בכל אופן זהו גם בן אחד הסימנים של מצב-הרוחות. עצוב, יקרוב, עצוב אם לא תנשוב רוח חדשה מצרפת, מטרת ומאחדת. עצוב מאד!

(1) הערות אחדות וכן גם תקונים קלים בתוך המאמר שייכים לימים יתור מאוחרים.

נתכון ונחוק, – וכשיבוא הרגע להתחב – נפרוץ בכל כחותינו העצורים, השמורים והמוכנים – לעליה, לישוב, לבנין, לעבודה, לאדמה-תרבות, לצדק ולשלום – לא ל"ברית-שלום", כי אם לשלום-אמת של בנין אמת ורצון אמת.

ויודע אני: קשה יהי לאנשים לשכות את העבר, את האשמות והעלבונות, את סכסוכי-המרירות ואת כל מה שעבר בינם בארץ ובנולה. ואך בינו: הרי מוצא שקט זה בדרך שלום והתנבחות על חשבונות העבר – הוא הכינות; ואם תתחילנה שוב מלחמות על קומיסיות פוליטיות, ואם תפרוץ מלחמת-בחירות עתה עם כל זולוליה ושנאת אחים שבה? והרי אם לא תלכו בדרך זו – הקונגרס מוכרח לבוא – ואני ירא מפניו, אם כי לא את יראתכם, וגם את יראתכם, כי כל נצחון של צד אחד יהי אסון.

ולצד השני אומר: אסור לזולל בויעמן; אנו נענש על זאת. לאט לכם בו. גם גרינבוים שנה בהעמידו הכל על הצד הפורמלי, המועצה והאכסיקוטיבה החדשה יצטרכו לעמוד על סבות כשלונו, לברר את האשמות, ולמצוא את האשמים ולהרחיק כל כושל ומכשיל ובעיקר לכונן את פעולת המכשיר שלנו. כי גם פקיד הלש אינו אסור כהנאה, ואפילו איש שנכשל פעם יכול להטיב דרכו אם ירגיש כי יד חוקה מכונת ורודשת פעולה ומעשים. הרבה הרבה יכופר, יתוקן ויוטב אם ימצא הרצון הטוב והמאחד. צריך ללמוד וגם לשכות, צריך להתגבר על כשלונות העבר ועל יחסי העבר, ולברוא כח חדש ויחסים חדשים. האומה הארץ והציוניות דורשות לשכות, להשלים, להתלכד – ויהי מה!

וראו, האמינו: הוקל לי כרנע: אולי תקלו את משא השנאה, האכזבה והיאוש מעל יתר לבותינו. הלואי.

מכירים אתם אותי משכבר הימים: מימי מלחמת-אונגרה, מימי ההתקוממות נגד הנהלת ולפסון בעד עבודה ישובית, מעבודה בשביל ארץ ישראל בועד חובבי-ציון ובין צעירי ישראל ברוסיה, ממלחמה בעד הלשון העברית נגד שונאיה בכל תקופותיה, מתקופת מלחמה בעד העבודה העברית ובעד העובד העברי בתוך סביבה מרירה ואויבת, כתרם עלות העובד לגדולה, כשעה שמעטים היו כחותיו ויחידים – אנשיו, וגם בשנים האחרונות נפגשתם בי במלחמתי בעד סוציאליזם בונה ישרה וצודקת, נגד הכוזבו הארור שמסר את כספיו לכל מותרות, שהבשיל את האדם שבישובנו, ושגול מההתישבות את האמצעים התסרים לה, נגד כל איינקיון וחוסר אחריות בפעולה, במוסדות, בחוג פלוגי או אלמוני, במלחמה בעד ספרות עברית ותרבות-עברית – לא איש חדש אנכי עמכם היום. ויודעים אתם: כבודים ומשרות לא בקשתי, לקונגרסים ולועידות זה שנים לא רצתי, על דרכו של איש לא עמדתי, לאסיפות אני ממעט לבוא ואת קולי חדלתי כמעט מהשמיע – אדרבא, אמרתי, תעשו, תצליחו ונשמח בשמחתכם. ובשנים הטובות הייתי כאחרון מן העם ועמדתי בצדי-הדרכים ונפשי צהלה לשמחתכם, ובימי ועם תעיתי ברחובות או נסגרתי בחדרי ובאכתי את כאבכם כאחד הדלים בכם. אך יש רנע ואני נאלץ להרגיז – את עצמי יותר מאשר אתכם – להגיד את כל אשר בלבי. אמרתי – ואני מקוה לשוב אל פנתו ממה נפשך? תקום עצתי – אדרבא, לא תקום ותבוא טובה ממנה – יבורך המיעץ, ואם לא – מה אעשה? כח אחר מאשר לצעוק פעם פעמים – אין לי.

יש לי עוד תקוה חבויה. מי יודע אם חבלי-משית, יסורי ארץ ישראל – לא ימרוקו את העוונות. אפשר יטהרו? אפשר ינור הקהל מן הכוזבו, מתוצרת-החוק, מעבודה-הזרה, אפשר כי בכרתנו ברית אחים נזכור את "וחי אחיך עמך" – אולי נתרגל בחיים מצומצמים יותר, כפשטות מעט, בחיי-שקט, בחיי בית וננה ושרה וספר? אולי נמעט לרוץ ולרעוש, נתרועץ פחות, ואפשר יבוא גם טוהר בחיים שהודדהמו,

בעולם הספרות האמנות והתרבות

נתקבלו במערכת:

- I. **ספרות יפה מקורית:**
 - ש. צמח: שבעה עשר ספורים. הוצאת, דביר, תל-אביב, תר"ץ. 175 עמ.
 - שמואל הר. לחביבי. מחזור אגרות וספורים לילרי ישראל. הוצאת "נגה" תל-אביב, תר"ץ, 163 עמ.
- II. **ספרות יפה מתורגמת:**
 - הומירוס. ספר איליאס. חלק ראשון. שירים א — יב. מתורגמים מיונית ע"י שאול טשרניחובסקי. הוצאת א.י. שטיבל. 322 עמ.
 - ז'ול ורן. שמונים אלף מיל מתחת למים. תרגם אוריאל הלפרן. הוצאת "אמנות", תל-אביב, 283 עמ.
- III. **ספרי מדע:**
 - אגרת אמנראי אדן-ישראל. כרך שלישי — חלק ראשון מאת הר"ר ר' בנימין זאב בכר. מצודגם מגרמנית ע"י א. ז. רבינוביץ. הוצאת "דביר", תל-אביב 247 עמ.
 - התרגום למגלת רות מאת ח. ש. ניינהויזן, בודפשט הונגריה. תר"ץ, 20 עמ.
 - האימפריה הבריטית, פרופ. ב. ויליאמס. תרגום ח. ארלוזורוב. הוצאת ספרים "חברה", תל-אביב, 208 עמ.
 - ציון. מאסף החברה הא"י להיסטוריה ואהנוגרפיה. ספר רביעי, יצא לאור ע"י ועד החברה בהשתתפות "דביר", ירושלים. תר"ץ, 200 עמ.
 - גיל ההתבגרות. להורים ומורים. מאת ד"ר מ. ברכיהו. ירושלים תר"ץ.
- IV. **ספרי למוד:**
 - גיאומטריה תיאורית. ספר לסוד לבתי ספר תיכוניים מאת א. מ. ויונסקי, חלק ראשון. הוצאת "דביר" בהשתתפות הגמנסיה "הרצליה" תל-אביב, תר"ץ, 97 עמ.
 - דור דור וספוריו, אנתלוגיה ספרותית לתלמידים ולעם: חיים נחמן ביאליק. מתוך: שיריו, "אריה בעל גוף", "ספיח", פרקים מתולדות הספרות העברית, על האגדה, ר' יהודה הלוי, בתהמ"ך ובן-יוגנה. המסדרים: ח. נ. ביאליק וי"ח רבינוצקי בהשתתפות י. פיכמן. הוצאת "דביר" תל-אביב, תר"ץ, 56 עמ.
- V. **כתבי עת ומאספים:**
 - אתרות העבודה, ירחון מפלגת פועלי ארץ-ישראל. חוברת שניה. תל-אביב, תר"ץ, 284 עמ.
 - מזרח ומערב. כרך רביעי חוברת ה' (י"ז י"ח) שבגארד תר"ץ
 - דברנו, יוצא לאור פעם בחודש ע"י הסתדרות העברית בוינה בעריכת י. גלדנברג. חוברת ג-ה, וינה. תר"ץ, 28 עמ.
 - צופה הבריאות. תל-אביב תר"ץ.

בלונדון מת קונן דויל, הסופר והספריסט המפורסם. בן שבעים ושלוש היה במותו.

בלונדון מת סיר ישראל גולאנץ. שכססצירולוג מפורסם ופרופסור לתורות הספרות באוניברסיטה הלונדונית. המנוח נולד בשנת 1863 בלונדון, משנת 1896 עד 1906 היה מרצה לשפה האנגלית בקמברידג'. בשנת 1903 נעשה למזכיר האקדמיה הבריטית, שנוסדה אז, ועשה הרבה להתפתחותה ולשכלולה. המנוח היה נשיא "אגודת-מכספיר", נשיא-כבוד של אקדמית-המדעים הספרדית וחבר בכמה חברות מדע. סיר גולאנץ לקח חלק רב בחיים היהודיים הצבויים וכהן נשיא בהתאחדות אגודות הספרות היהודיות.

בספרד מת גבריאל מירו, אחד הסופרים המצוינים ביותר. אחת היצירות היותר יפות של המנוח הוא הרומן "הגמון המצורע", שהוא חלק שני של ציקלום רומנים גדול. מירו היה אחד הסופרים הצנועים בארצו. כשרונו ינק מתוך רליגיוזיות אנושית עמוקה.

כתבי יד של סופרים. הסתדרת הסופרים הגרמנים סדרה תערוכת כתבי-יד של 140 סופרים מפורסמים. תקדוכה זו היתה הפתעה גדולה. על יסוד כתבי-יד רגילים לשפוש על האופי והמוג של בני-הארס. ולהפך — על יסוד אופי הארס משערים לפעמים מה צריך להיות מראה כתבי-ידו. ואולם תערוכת כתבי היד תוכיחה דבר מה אחר לגמרי. ההפתעה הראשונה היא כתבי-יד של הספר "תמונות מנכבי שיקאגו" ל"ריפורטר הפראי" אגון אדווין קיש. באגון אדווין קיש נתגלמה כל אי-המנוחה שבזמננו. וספרו על שיקאגו היא גולת-ההכתרת של יצירותיו, אשר אי-טנוחה זו מעצמת בהן. ואולם המנוסקריפט שלו נכתב לא במכונת-כתיבה, כי אם בכתב-יד המוכיר את כתב-היד מימי הבינים, כשעדיין לא היה דפוס בעולם... שום מאן, אמן הלשון הנרמנית, אשר לשונו היא מעשה משור ממש של צרופי מלים וניבים, כותב את המנוסקריפט שים שלו בכתובה ראשונה. בלי חסר ויתר. הוא מעצב את רעיונו כששפטים מורכבים מאד ומעלה אותם על הגליון, כשהם מוגמרים ומושלמים. לכתב-היד של אלזה לסקר שילר יש דמות של כתב-החרטומים. לא את כל המלים היא כותבת. כמה מהן מצוירות ולא עור אלא בצבעים מצבעים שונים. הנה כי כן היתה הערוכה זו הפתעה רבה אפילו בשביל גדולי הירענים של הספרות הגרמנית.

בית הסופרים בפריס. בימים האלה נפתח בפריס בגן "מצפה הכוכבים" בנוכחותו של הנשיא רומני. בית הסופרים. "בית הסופרים" נמצא עד לפני זמן מה במלון רה מס' התתיק אשר בככר "שדות אליוואוס". לפני ירחים מספר התחילו בהעברת הבית אל ההוף השמאלי של הסינה, ונוהדות רבה הוציאו אבן אחרי אבן.

האקדמיה הצרפתית הקציבה פרס של חמשה עשר אלף פרנק לג'ורג' דוהמל בעד כתביו המפוכזים.

האכספדיציה למלח הוא שם הדרמה, שחבר גסבאר, עוזרו של הריז'יסור המפורסם פסקאטור. גבור הדרמה הוא הלוחם ההודי המהולל מהאסמה גנדי.

אישים, ספרים ומאורעות

- ביום ו', כ"ב תמוז, חל יום הזכרון הראשון לפטירת ש. טשרניחוביץ. ביום זה תוצב מצבה על קברו במעמד משפחת המנוח, סופרים, עסקנים ומקיירי שמו.
- ר' בנימין יצא לחו"ל למשך ירחים מספר לשם רעוי.
- מלאו 70 שנה לסופר העברי ש. ל. ציטרון.
- בהוצאת שטיבל הופיעו ספרים חדשים: ספרות המופת (הקלאמית) (1) אריפוס המלך מאת סופוקלס, תרגם ש. טשרניחובסקי. (2) ספר איליאס מאת הומירוס. לספר זה מצורפים מבוא גדול בתחלתו והערות בסופו מאת המתרגם. (3) הסוחר מונציה מאת י. שקספיד תרגם ש. הלקין, זהו ספר ראשון מכל כתבי שקספיר המוצאים ע"י הוצאת שטיבל. מן הספרות המודרנית: היום החדש מאת רומן רולן, תרגם ח. ייבין, זה הספר העשירי של י"ח כריסוף, ובו נשלם הרומן המונומנטלי הזה.

**ביום ו' כ"ב תמוז תר"ץ, בשעה 3 אחה"צ,
ביום הזכרון הראשון לפטירתו של**

שמואל טשרנוביץ ז"ל

תוצב בבית הקברות בתל-אביב מצבה על קברו.

הנהלת הועד הלאומי לכנסת ישראל.
אגודת הסופרים העברים בא"י
משפחת המנוח

"אחדות העבודה"

ירחון מפלגת פועלי ארץ ישראל
יצא לאור חוברת ב' ...

תוכן הענינים:

חיים ארלוזורוב, הדין וחשבון של וערת החקירה (סוף).

י. בן-צבי, הממשלה וחוקי העבודה.

ה'ר א. רופין, היהודים בחקלאות העולם (II).

דן פינס, המצב הכלכלי של היהודים בברית הסובייטית.

קרל רנר, משק העולם לאחר המלחמה והסוציאליזם.

מיכאל אסף, תקופת שלטון הערבים בא"י (סוף).

מרשימות החודש.

דוד שמעוניוביץ, אהבת שלמה (פואימה דרמטית) II

ח. הזו, אשמנו (ספור)

השקפות וסקירות:

בארצות המזרח - מ. א. / תוקות סוריה

בתנועת הנוער החלוצית - ג. חנוך - סקירה כללית; "החלוץ"

השכלה וחנוך - זנדבנק / דו"ח הליגה העולמית של הנוער;

ועידת הברית העולמית להשכלה לגרולים בקמברידג'

ספרים:

זיגמונד פרויד, אין נחת בתרבות (ד"ר רפאל ולינמן)

תנאי החתימה: בארץ-ישראל - 1 לאי לשנה, בחול 1250 לאי

לשנה, מחיר החוברת הבודדה בארץ - 100 מא"י,

בחול - 60 סנט

הכתבת של המערכת וההנהלה:

"Achduth Haavoda", Tel-Aviv, P. O. B. 36

מצפה

חברה להוצאת ספרים בע"מ, ת"א

יצא לאור

צריף העץ

ספור מחיי השדה בא"י

מאת

עבר הדני

— הספר נכתב ביד ענוגה וכאהבה רבה. פנת הגליל העליון על סף החולה מצאה לה את פיטנה הראשון. חבלי הכבוש בעבודה ושמחת היצירה, עופי העבר בארץ ונצני הדור יליד החופש, הבצה וצמחיה, עדר הצאן, הפרה הפשוטה והגועית, האדם והמכונה - כל אלה נרקמים לרקמה אחת. לא רבת-צבעים, אך דקה ותמה וטובת-טעם. קרקע המולדת נותנת פה את ריחה, עובד צעיר, אשר עבדה במשך שנים, יצא לחרישה ראשונה גם בעט. מן החלם שנפתח עולה אד חם וטהור. שעת בוקר טובה היא לו ולמולדת. מחיר הספר בל"כ 125 מא"י. מכורך - 155 מא"י.

הסוכנות הראשית להפצת ספרי הוצאת "מצפה"

בימ"ס "תרבות" בע"מ, ת. ד, 67, הל-אביב,

בא כחנו בתל-אביב הוא

סוכנו בירושלים -

ובחיפה -

ה' ל. צנציפר

ה' צבי קרול

ה' מ. גלרנטר

והם מיופי כח לקבל כספים, מנויים ומודעות בשביל "מאזנים".

כדי להקל על עבודת ההנהלה מתבקשים החותמים למהר

בסידור החשבונות ובסילוק דמי החתימה לשנה זו.

הנהלת "מאזנים"

כתובת ההנהלה: תל-אביב, רחוב יהודה הלוי 37, קומה שניה

יהבי ראשון-לציון וזכרון יעקב "כרמל מזרחי"

(אגודת-ישראל)

יין, קוניאק, ארמ וליקר

המשרד המרכזי:

ראשון-לציון, ארץ-ישראל

סניפים וסוכנויות:

אסיה: בארץ-ישראל - חברת "כרמל מזרחי" - ירושלים, תל-אביב, יפו, חיפה, צפת וכל המושבות העבריות. כסוריה - חברת "כרמל מזרחי" - בירות, דמשק, חלב, כהודו - בומביי. במזרח הרחוק - חברת "כרמל מזרחי" - שנגהאי.

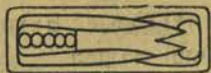
אירופה:

באנגליה - חברת "פלוין" שורדיטש 1789 - לונדון, בשוויצריה - ג'נף, בגרמניה - ברלין, בצ'כוסלובקיה - ברוקס, באוסטריה - וינה, בפולניה - ורשה, בדנציג, בדניה - חברת "כרמל" קופנהגן, בהולנד - אמסטרדם, בארצות הברית - ניו-יורק, בארגנטינה - בוינס-אירס, בברזיליה - ריו-ד'ז'נירו, במצרים - חברת "כרמל מזרחי" - דהירו, אלכסנדריה, פורט-סעיד, סואץ, מנסוריה, טרנסול, יוהניסבורג, מלבורן, אוסטרליה: ניו-זילנד: אוקלנד, הסינגפ.

אותות כבוד והצטינות:
המבורג 1897 פריז 1900
וינה 1906 טורינו 1911
מוסקבה - - - 1923
וומבלי לונדון - - 1926
יפו תל-אביב - - 1926

בהוצאת הועדה ההיסטורית של ברית "קבוץ גליות"

יצא לאור ונמצא למכירה

עשר שנות רדיפות

מגלת הגזרות על התנועה הציונית ברוסיה הסובייטית
מאת ל. צנציפר

שמות הפרקים:

1. ההתעוררות הלאומית אחרי מהפכת פברואר, 2. יסודות הפוליטיקה הלאומית הסובייטית, 3. הזדון האדמיניסטרטיבי באוקראינה בשנת 1919, 4. ראשית הרדיפות ברוסיה הגדולה, 5. על סף המחתרת, 6. תחבולות הדיפלומטיה הסובייטית, 7. ייבסקציה מקטרגת, 8. מאסרים, מאסרים, מאסרים... 9. הציונות מגיחה מן המחתרת, 10. "כשם החוקיות הסובייטית", 11. ענויי הגוף ויסורי הנפש, 12. בארץ גזרה, 13. אחיות עינים וגניבת הדעת, 14. חוב שלא נפרע. הוספות. פירוש המלים הזרות.

הספר מכיל 276 עמודים ובו חמשים ואחד צילום; המחיר בכריכת בד 250 מיל.

להשיג אצל הסוכנים הראשיים במי"ס "מוריה" ואצל כל מוכרי וסוכני הספרים.

חותמי "מאזנים" בגולה

מחבקשים להודרו במשלוח
דמי החתימה לשנה השניה.

הוצאת ספרים "תכרה" תל-אביב

"אין תנועה לאומית, תנועת בשפע
אשרות של אנלוגיות להנועה ארצישראלית
בתנועה השחרור האישלית. פירור, עטים
שונים - רסון לתפוצת הגולה שלנו;
רומא - וירושלים; איטליה "מושב גר-
אונרבי" - בלנד - והירודים, קיבוץ דתי;
גובריש - רסון; לנאמני התורה בקרבנו,
סאציי ופילאקאנט - קיי רסון לתנועת
תעבות והתלוצצות; "תעודות" איטליה
המחודשת - ות"מ, תעודות" תישראלית, עד
תקי השראני כותר - של טעום התולך
כחולין לפני התעבות."

דברים אלה הם מתוספת דבר של הספר

בימלי

תחית

איטליה

מאת מ. כילנסון

הספר השמיני של ספריה "תכרה"
שיצא עתה לאור.

הספר מבלי: סקירה על הוטים המדיניים
והרוחניים בתנועת השחרור האישלית
קרת; ברור תפרובלית הסיוותות
שלה; נתוח פרוטם התחית על
ספלתיו והתברוריותו; עד לנצחון.
תקורא רואה בספר סקור נחמה
ולקח לתנועת התחית שלנו.

הספר מכיל 260 עמוד ומחירו בכריכת-
בד 250 מא"י; לחותמים - 120 מא"י.

כחובת הוצאה: רחוב אחד העם 42.